

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Διεθνών , Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης

Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Jean Monnet Programme

***Ο Έλεγχος της Διασυνοριακής Διακίνησης Επικίνδυνων Αποβλήτων.
Συγκριτική Προσέγγιση της Συμβάσεως της Βασιλείας με το σχετικό
Πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης***

Διπλωματική Εργασία

Προκόπιος Ι. Μέριανος

A.M. 1211M068

Επιβλέπουσα:

Λέκτωρ – Καραγεώργου Βασιλική

Αθήνα , Σεπτέμβριος 2013

Ευχαριστίες

Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην επιτυχή εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Θα πρέπει να ευχαριστήσω θερμά την Λέκτορα του Τμήματος Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών αξιότιμη κυρία Καραγεώργου Βίκυ για την επίβλεψη αυτής της διπλωματικής εργασίας. Ήταν πάντα διαθέσιμη να μου προσφέρει τις γνώσεις και την εμπειρία της για τη καλύτερη κατανόηση της θεματικής της διπλωματικής μου εργασίας.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τμήματος και ειδικότερα της κατευθύνσεως Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη, οι οποίοι μας έκαναν να αγαπήσουμε την Επιστήμη του Περιβάλλοντος και μας μετέδωσαν πλούσιες γνώσεις.

Θα ήθελα να κάνω σε αυτό το σημείο μία ειδική αναφορά και να ευχαριστήσω τους αξιότιμους καθηγητές μου, Κυρίους Τσάλτα Γρηγόριο και Ευάγγελο Ραυτόπουλο οι οποίοι με την ακαδημαϊκή τους συμπεριφορά και διδασκαλία έκαναν εμένα και τους συμφοιτητές μου να εμβαθύνουμε στην επιστήμη του περιβάλλοντος καθώς και να επιδιώξουμε να ασχοληθούμε και με άλλες ερευνητικές δραστηριότητες της επιστήμης με σκοπό την προσφορά στην Ακαδημαϊκή Κοινότητα της χώρας.

Εκτός του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος, υπήρξαν σημαντικοί παράγοντες που βοήθησαν αυτά τα δύο χρόνια ώστε να αφοσιωθώ στο ερευνητικό μου έργο και θα ήθελα να τους ευχαριστήσω θερμά, διότι σκοπός των νέων επιστημόνων πρέπει να είναι και η σωστή μνήμη, η αφετηρία, το ξεκίνημα, αυτό που δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε γι' αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και πάνω απ' όλα τη σύζυγο μου για την στήριξη σε αυτό το διάβημα.

Την παρούσα εργασία την αφιερώνω στον αείμνηστο Θείο μου, Νικολούζο Σπυρίδων.

Περιεχόμενα

Συντημήσεις.....	5
Προλεγόμενα.....	6
Εισαγωγή	7

Κεφάλαιο Πρώτο

<i>Το Καθεστώς της Σύμβασης της Βασιλείας για τον Έλεγχο της Διασυνοριακής Διακίνησης Επικίνδυνων Αποβλήτων.....</i>	<i>8</i>
<i>Ποιες Βασικές Αρχές του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος Αποτυπώνονται στη Σύμβαση της Βασιλείας?.....</i>	<i>9</i>
<i>Ο Προσδιορισμός των Επικίνδυνων Αποβλήτων.....</i>	<i>16</i>
<i>Ο Μηχανισμός της Σύμβασης για την διασυνοριακή διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων.....</i>	<i>17</i>
<i>Η τροποποίηση της Συμβάσεως της Βασιλείας γνωστή και σαν «Απαγόρευση της Βασιλείας».....</i>	<i>19</i>
<i>Το πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βασιλείας, σχετικά με την Ευθύνη και Αποζημίωση που προκύπτει από την διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους.....</i>	<i>22</i>
<i>Η Συμβολή και Αποτίμηση της Συμβάσεως της Βασιλείας για τον έλεγχο της Διασυνοριακής Διακίνησης Επικίνδυνων Αποβλήτων.....</i>	<i>28</i>

Κεφάλαιο Δεύτερο

<i>Το Καθεστώς Διακυβέρνησης του Πρωτοκόλλου Σχετικά με την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεση τους, της Συμβάσεως της Βαρκελώνης.....</i>	<i>31</i>
<i>Το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων (Hazardous Wastes Protocol).....</i>	<i>34</i>
<i>Η Διαδικασία Θέσπισης του Πρωτοκόλλου.....</i>	<i>35</i>
<i>Το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.....</i>	<i>40</i>

<i>Οι Καθεστωτικές Υποχρεώσεις και το Σύστημα Εκτίμησης και Διαχείρισης.....</i>	<i>43</i>
<i>Η Εμπιστευτική Εξατομίκευση στο Σύστημα Διαχείρισης.....</i>	<i>46</i>
<i>Το Ειδικό Σύστημα Λογοδοτικής Ευθύνης του Πρωτοκόλλου.....</i>	<i>47</i>
<i>Σύγκριση με άλλα Περιφερειακά Καθεστώτα.....</i>	<i>48</i>
<i>Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Διαχείρισης των Επικίνδυνων Αποβλήτων.....</i>	<i>50</i>

Κεφάλαιο Τρίτο

<i>Συγκριτική Μελέτη του Καθεστώτος της Συμβάσεως της Βασιλείας για την Διασυνοριακή Διακίνηση των Επικίνδυνων Αποβλήτων και του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.....</i>	<i>54</i>
Παραρτήματα.....	63
Βιβλιογραφία.....	65

Συντμήσεις

Ελληνικές

<i>ΓΣ</i>	<i>: Γενική Συνέλευση</i>
<i>ΕΕ</i>	<i>: Ευρωπαϊκή Ένωση</i>
<i>ΕΟΚ</i>	<i>: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα</i>
<i>ΗΕ</i>	<i>: Ηνωμένα Έθνη</i>
<i>ΗΠΑ</i>	<i>: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής</i>
<i>ΟΗΕ</i>	<i>: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών</i>
<i>ΟΟΣΑ</i>	<i>: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης</i>

Ξενόγλωσσες

<i>BAN</i>	<i>: Basel Action Net</i>
<i>BCRC</i>	<i>: Basel Convention Regional & Coordination Centers</i>
<i>COP</i>	<i>: Conference of the Parties</i>
<i>EU</i>	<i>: European Union</i>
<i>IMO</i>	<i>: International Maritime Organization</i>
<i>ILO</i>	<i>: International Labour Organization</i>
<i>LBS</i>	<i>: Land – Based Sources</i>
<i>MAP</i>	<i>: Mediterranean Action Plan</i>
<i>MEAs</i>	<i>: Multilateral Environmental Agreements</i>
<i>NGO</i>	<i>: Non – Governmental Organization</i>
<i>OEWG</i>	<i>: Open – ended Working Group</i>
<i>UNDP</i>	<i>: United Nations Development Programme</i>
<i>UNEP</i>	<i>: United Nations Environment Programme</i>
<i>UNCLOS</i>	<i>: United Nations Convention on the Law of the Sea</i>

Προλεγόμενα

Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί αντικείμενο αντιπαραθέσεων και προβληματισμών, σε ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων μεταξύ των οποίων και το διεθνές δίκαιο. Παράλληλα, η συνεχής διάδραση και ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των κρατών κατέστησε αναγκαία τη θέσπιση κανόνων που υπερισχύουν των εσωτερικών δικαίων των κρατών.

Η διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών θεμάτων και προβλημάτων αποτέλεσε μία σημαντική πτυχή του διεθνούς δικαίου, ενώ οι Διασκέψεις του Ο.Η.Ε. το 1972 στη Στοκχόλμη¹ και το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη² αποτελούν τις δυο κορυφαίες στιγμές για το διεθνές δίκαιο του περιβάλλοντος.

Ο τομέας της διαχείρισης των τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων εμφανίζεται στη διεθνή περιβαλλοντική ατζέντα στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν και εντάχθηκε ως ένας από τους τρεις τομείς προτεραιότητας στο πρώτο Πρόγραμμα του Μοντεβιδέο για το Δίκαιο του Περιβάλλοντος (1981) που έγινε στα πλαίσια του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP).

Το UNEP εργάστηκε με όραμα στο χώρο αυτό και εμπάθνε στη διακίνηση των αποβλήτων με αποκορύφωμα τη Σύμβαση της Βασιλείας (1989). Επίσης ο Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) ανέπτυξε σπουδαία δράση σχετικά με το θέμα αυτό που αποτυπώθηκε σε πολλές αποφάσεις του.

Στις σελίδες που θα ακολουθήσουν θα αναλυθούν οι μηχανισμοί και οι βασικές αρχές σχετικά με τα επικίνδυνα απόβλητα από δύο σημαντικά καθεστώτα της Συμβάσεως της Βασιλείας και του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα της Συμβάσεως της Βαρκελώνης.

¹ Βλ. Κείμενο της Διακήρυξης της Στοκχόλμης στο: Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, Τόμος Α, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990, σελ. 241-251.

² Βλ. Κείμενο της Διακήρυξης του Ρίο στο: Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Η συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1993, σελ. 183-188.

Εισαγωγή

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα αναλύσουμε την διαδικασία και το περιεχόμενο του ελέγχου της διασυνοριακής διακίνησης των επικίνδυνων αποβλήτων, όπως και το διεθνές καθεστώς που υπαγορεύει τους θεσμούς και τους κανόνες που επιτρέπουν τέτοιες δραστηριότητες καθώς και ποια η μεταξύ τους σχέση σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο.

Συγκεκριμένα η έρευνα μας θα έχει σαν αφετηρία την παγκόσμια Σύμβαση της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και την διάθεσή τους (1989). Αποτελεί την πρώτη σύμβαση στον τομέα των επικίνδυνων αποβλήτων που υπεγράφη υπό την αιγίδα προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον(UNEP), και αφορά στα τοξικά και επικίνδυνα απόβλητα, δίνοντας με τον τρόπο αυτό το στίγμα ότι η επικινδυνότητα των ουσιών αυτών έχει καταστεί απειλή για ολόκληρο τον πλανήτη.

Η Σύμβαση καταδεικνύει ότι το εμπόριο που λαμβάνει χώρα απαιτεί την προηγούμενη συναίνεση και μετά από ενημέρωση συγκατάθεση του κράτους διαμετακόμισης και του κράτους εισαγωγής, ενώ αφορά μόνο ουσίες που διατίθενται ή πρόκειται να διατεθούν. Επίσης, δίνει έμφαση στη χρήση καθαρών μεθόδων παραγωγής, ενώ γίνεται μία προσπάθεια ρύθμισης, σχετικά με τα ραδιενεργά απόβλητα.

Στη συνέχεια η ανάλυση μας θα επικεντρωθεί στο περιφερειακό πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, όπου μέσα από την έρευνα μας αποδεικνύεται η σημαντική επίδραση της Σύμβασης στην διαμόρφωση του Πρωτοκόλλου.

Με τον τρόπο αυτό θα οδηγηθούμε στην συγκριτική μελέτη των δύο καθεστώτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τους μηχανισμούς για τα επικίνδυνα απόβλητα.

Πρώτο Κεφάλαιο

Το Καθεστώς της Σύμβασης της Βασιλείας για τον Έλεγχο της Διασυνοριακής Διακίνησης Επικίνδυνων Αποβλήτων

Εισαγωγή

1.Η διαδικασία ρύπανσης εξαιτίας των επικίνδυνων αποβλήτων

Η διασυνοριακή ρύπανση περιλαμβάνει εκπομπές και εξαγωγές που προέρχονται από μία χώρα και έχουν επίδραση σε μία άλλη χώρα: εισαγωγή και εξαγωγή καθώς και μεταφορά μέσω των συνόρων επικίνδυνων αποβλήτων, όπως και ρύπανση του θαλασσίου περιβάλλοντος³. Η εξαγωγή τοξικών αποβλήτων έχει ταυτισθεί με την εικόνα μίας ανεπτυγμένης χώρας, η οποία αποθέτει τα επικίνδυνά της απόβλητα σε χώρες του Τρίτου Κόσμου με μη περιβαλλοντικά ορθό τρόπο, αγνοώντας τους διεθνείς κανόνες και μη ενημερώνοντας τις αρμόδιες αρχές.

*Τέτοιες δραστηριότητες έχουν πολλές φορές σαν αποτέλεσμα να συμβούν σοβαρά περιβαλλοντικά ατυχήματα και καταστροφές, μερικές εξ' αυτών αναφέρουμε παρακάτω. Οπότε εύκολα γεννάται το ερώτημα για το αν οι ρυθμίσεις για την διασυνοριακή μεταφορά και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων πρέπει να θεσπίζονται σε διεθνές ή αντίστοιχα σε ευρωπαϊκό επίπεδο; Κάθε κράτος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα να απαγορεύσει τις εισαγωγές των επικίνδυνων αποβλήτων στο έδαφός του. Από την άλλη όσον αφορά στις εξαγωγές τέτοιων αποβλήτων από τα αναπτυγμένα κράτη προς τα αναπτυσσόμενα αυτό πρέπει να λειτουργεί ως μία *de facto* μεταφορά τεχνολογίας και κεφαλαίου⁴.*

³ Βλ. Handley,(1989), Hazardous Wastes Exports: A Leak in the System of International Legal Controls, Environmental Law Report, 19:10171.

⁴ Βλ. Hao – Nhien Q.Vu,(1994), The Law of Treaties and the Export of Hazardous Waste, Journal of Environmental Law and Policy, p.389-434.

2. Ποιες Βασικές Αρχές του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος Αποτυπώνονται στη Σύμβαση της Βασιλείας?

Τα κράτη έχουν την σημαντική υποχρέωση να διασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες στην περιοχή ελέγχου τους, δεν θα έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις για άλλα κράτη⁵. Το παραπάνω καθιερώθηκε στα πλαίσια της απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, για το *Trail Smelter* και την υπόθεση του Στενού της Κέρκυρας, οι οποίες αποτέλεσαν το έναυσμα και τα θεμέλια του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος στο πεδίο της διασυνοριακής ρύπανσης⁶. Η Αρχή 21 της Διακήρυξης της Στοκχόλμης, που υιοθετήθηκε από την Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο περιβάλλον το 1972, κωδικοποιεί τους κανόνες με τρόπο ώστε να προωθηθεί ειδικά η προστασία του περιβάλλοντος από τέτοιες διαδικασίες.

Η παραπάνω Αρχή αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις κανόνες δικαίου για την προστασία του περιβάλλοντος, επανεμφανίζεται δε και στην Αρχή 2 της Διακήρυξης του Ρίο του 1992, καθώς και σε διάφορα άλλα κείμενα και θεσμούς χαρακτήρα *Soft Law*. Ο κανόνας αυτός βέβαια έχει μειωμένη βαρύτητα για το καθεστώς της διασυνοριακής μετακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων⁷.

Γίνεται σαφές πλέον ότι δεν υπάρχει δυνατότητα και ελευθερία για αλόγιστη ρύπανση, ενώ απαιτείται πλέον από τα κράτη παραγωγής να υιοθετούν κατάλληλη εθνική νομοθεσία για την περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων. Μολοταύτα δεν επιλύεται το πρόβλημα από την ρύπανση εξαιτίας της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων, καθώς δεν εκτείνεται σε περιπτώσεις ρύπανσης σε περιοχές εκτός δικαιοδοσίας του κράτους προέλευσης⁸.

Επίσης η Σύμβασή της Βασιλείας, διέπεται από συγκεκριμένες αρχές διαχείρισης, όπως η αρχή της μείωσης των αποβλήτων και των διασυνοριακών μεταφορών⁹, η αρχή της αυτάρκειας και της εγγύτητας¹⁰ καθώς και η αρχή της ορθολογικής διαχείρισης.

⁵ Η έννοια του ελέγχου περιλαμβάνει δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε περιοχές εκτός του εδάφους του και κυρίως σε θαλάσσιες περιοχές της δικαιοδοσίας του ή από πλοία της σημαίας του ή αεροσκάφη.

⁶ *Trail Smelter Arbitration UN R. Int' Arb. Awards 1905(1941) and Corfu Channel Case, ICJ Rep. 4 (1949), pages: 4-28.*

⁷ Handl Gunther and Lutz, Robert E., (1989), *Transferring Hazardous Technologies and Substances: The International Legal Challenge*, Graham and Trotman, London/Dordrecht/Boston.

⁸ Kummer Katharina,(1995), *International Management of Hazardous Wastes: The Basel Convention and the related legal rules*, Oxford University Press.

⁹ Άρθρο 4 παράγραφος(2) της Συμβάσεως.

¹⁰ Άρθρο 4 παράγραφος (2,β,ε) της Συμβάσεως.

Πρωταρχικός στόχος της Σύμβασης της Βασιλείας όπως γνωρίζουμε είναι η προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος από την παραγωγή, τη διαχείριση, τη διάθεση και τις δυσμενείς επιπτώσεις των επικίνδυνων αποβλήτων. Οπότε αν θέλουμε να αναπτύξουμε περαιτέρω τις βασικές γενικές αρχές μπορούμε να τις ταξινομήσουμε σε ορισμένους τομείς. Η παραγωγή των επιβλαβών αποβλήτων και άλλων αποβλήτων πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο από την άποψη της ποσότητας και του κινδύνου που υπάρχει. Η αρχή αυτή αναφέρεται επανειλημμένα¹¹ και αποτελεί τον κύριο στόχο της συνθήκης εκτός της περαιτέρω ανάλυσης που ακολουθεί σχετικά με τη βιώσιμη διαχείρισή τους.

Επίσης τα επιβλαβή και άλλα απόβλητα, των οποίων η παραγωγή τους είναι αναπόφευκτη, θα πρέπει να εναποτίθενται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στην πηγή παραγωγής τους¹². Τα επιβλαβή απόβλητα θα εξαχθούν μόνο εάν η χώρα εξαγωγής δεν έχει την τεχνική ικανότητα και τις κατάλληλες εγκαταστάσεις να τα ξεφορτωθεί με περιβαλλοντικά ορθολογικό και αποδοτικό τρόπο¹³.

Η εξαγωγή των επιβλαβών και των άλλων αποβλήτων είναι απαγορευμένη, εάν το κράτος εξαγωγής θεωρήσει ότι η περιβαλλοντικά ορθολογική διαχείριση και διάθεσή τους δεν διασφαλίζεται από τα μέτρα που θα λάβει το κράτος εισαγωγής. Επιπλέον, ένα κράτος θα απαγορεύσει την εισαγωγή των επικίνδυνων αποβλήτων ή άλλων αποβλήτων στο έδαφός του εάν θεωρήσει ότι δεν δύναται να τα διαχειριστεί κατά τρόπο περιβαλλοντικά ορθολογικό¹⁴.

Με άλλα λόγια, απώτερος στόχος των διατάξεων της Σύμβασης της Βασιλείας είναι να υπάρξουν τα μεγαλύτερα δυνατά κίνητρα για να μειωθεί στο ελάχιστο η παραγωγή και η διασυνοριακή μετακίνηση των επιβλαβών αποβλήτων, καθώς και να καθιερωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο ένας περιβαλλοντικά ορθολογικός τρόπος διαχείρισης και διάθεσης τέτοιων αποβλήτων.

¹¹ Βλ. Louka, E., *International Environmental Law Fairness, Effectiveness, and World Order*, Cambridge University Press, New York, 2006, pp 428-434

¹² Paragraphs 3 and 17 of the Preamble and Article 4 paragraph 2 of the Basel Convention (1992)

¹³ Paragraph 8 of the Preamble and Article 4 paragraph 2 id.

¹⁴ Article 4 paragraph 9.

Κάθε κράτος έχει το κυρίαρχο δικαίωμα να απαγορεύσει την εισαγωγή των επιβλαβών αποβλήτων στο έδαφός του¹⁵. Ένα κράτος που ασκεί αυτό το δικαίωμα έχει την υποχρέωση να ενημερώσει τα άλλα κράτη, μέσω της Γραμματείας της Σύμβασης για αυτή την απόφασή του. Συνεπώς, κανένα κράτος δε θα επιτρέψει οποιαδήποτε διασυνοριακή μετακίνηση των επιβλαβών αποβλήτων ή άλλων αποβλήτων σε ένα κράτος που έχει απαγορεύσει ρητά την εισαγωγή τους¹⁶.

Απαγορεύεται ακόμα η εξαγωγή των επιβλαβών αποβλήτων σε ένα κράτος που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης της Βασιλείας, καθώς επίσης και η εισαγωγή των επιβλαβών αποβλήτων από ένα τέτοιο κράτος¹⁷. Εντούτοις, τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε σχετικές πολυμερείς, διμερείς ή περιφερειακές συμφωνίες με άλλα συμβαλλόμενα μέρη ή με τα μη-συμβαλλόμενα μέρη, υπό τον όρο ότι αυτές οι συμφωνίες δεν καθιερώνουν λιγότερο περιβαλλοντικά ορθολογικές απαιτήσεις διαχείρισης και προδιαγραφές από τη Σύμβαση της Βασιλείας¹⁸. Η Γραμματεία της Σύμβασης της Βασιλείας πρέπει να ενημερωθεί για οποιαδήποτε τέτοια συμφωνία συνάπτεται από ένα συμβαλλόμενο μέρος.

Ολοκληρώνοντας τις βασικές αρχές που διέπουν το καθεστώς της Βασιλείας είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το ρυθμιστικό σύστημα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Σύμβασης της Βασιλείας, όπως είχε αρχικά εγκριθεί. Με βάση την αρχή της συναίνεσης μετά από ενημέρωση και πριν από την εξαγωγή των αποβλήτων που μπορεί να πραγματοποιηθεί, οι αρχές του κράτους εξαγωγής γνωστοποιούν τα προβλεπόμενα από τη Σύμβαση στοιχεία στις αρχές των Κρατών εισαγωγής και Κρατών διέλευσης, παρέχοντάς τους λεπτομερείς πληροφορίες για την προβλεπόμενη κίνηση.

Σε περίπτωση που μια διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων έχει πραγματοποιηθεί παράνομα, δηλαδή κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 6 και 7, ή δεν μπορεί να ολοκληρωθεί όπως προβλεπόταν, η Σύμβαση αποδίδει την ευθύνη σε ένα ή σε περισσότερα από τα μέλη που εμπλέκονται και

¹⁵ Παράγραφος 6.

¹⁶ Άρθρο 4, παράγραφος (1) και Άρθρο 13.

¹⁷ Άρθρο 4, παράγραφος(5).

¹⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους (1996). Για περισσότερα στοιχεία και για το πώς αυτό έχει επηρεαστεί από την Σύμβαση της Βασιλείας βλ. Ευ. Ραυτόπουλου., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra: Ο Κύκλος των Αποβλήτων*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2006.

επιβάλλει το καθήκον να εξασφαλίσει την ασφαλή διάθεση, είτε με εκ νέου εισαγωγή στο κράτος παραγωγής ή με κάποιο άλλο τρόπο¹⁹.

3. Η πορεία προς την Σύμβαση της Βασιλείας

Η ανάγκη για τον έλεγχο των επικίνδυνων αποβλήτων ήρθε στην πρώτη γραμμή του διεθνούς ενδιαφέροντος, ύστερα από μερικά καταστρεπτικά για το περιβάλλον ατυχήματα τις δεκαετίες του 1970 και 1980. Συγκεκριμένα η αρχή τοποθετείται στην έκρηξη σε χημικό εργοστάσιο, στο Σεβέζο της Ιταλίας το 1978, η οποία προκάλεσε ένα τεράστιο τοξικό νέφος και μόλυνε την ατμόσφαιρα. Αποτέλεσμα αυτού ήταν επίσης η καταστροφή καλλιεργείων και μονάδων κτηνοτροφίας. Υπό τον φόβο νέων μελλοντικών και σε πιο οδυνηρό επίπεδο περιβαλλοντικών καταστροφών ήταν αναγκαίο να θεσπιστεί η κατάλληλη νομοθεσία²⁰ για την βελτίωση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, ώστε να υπάρξει η σωστή πρόληψη και προφύλαξη για τυχόν μελλοντικές ζημίες από διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων²¹.

Η Σύμβαση της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και της επεξεργασίας τους εγκρίθηκε στις 22 Μαρτίου 1989 από τη Διάσκεψη των Πληρεξουσίων, στη Βασιλεία της Ελβετίας, σαν απάντηση στη δημόσια κατακραυγή, εξαιτίας της ανακάλυψης ότι το 1980, στην Αφρική και σε άλλα μέρη του αναπτυσσόμενου κόσμου οι αναπτυγμένες χώρες εναπόθεταν τα επικίνδυνα απόβλητα τους. Η αφύπνιση των πολιτών για μεγαλύτερη περιβαλλοντική συνείδηση αλλά και η ανάγκη για επιβολή αυστηρότερων περιβαλλοντικών κανονισμών στις βιομηχανικές χώρες τη δεκαετία του 1970 και του 1980 οδήγησαν στην αύξηση της δημόσιας εναντίωσης για τη διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων²².

Αυτό με τη σειρά του οδήγησε ορισμένους επιχειρηματίες να αναζητήσουν φτηνές επιλογές διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων τους σε περιοχές της τότε Ανατολικής Ευρώπης και του φτωχού αναπτυσσόμενου κόσμου, όπου η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση ήταν ελάχιστα ανεπτυγμένη όπως επίσης και οι μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων ανύπαρκτοι. Με βάση τις εξελίξεις αυτές, η Σύμβαση της Βασιλείας αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης στα τέλη της δεκαετίας του 1980, ώστε να καταπολεμηθεί το λεγόμενο «τοξικό εμπόριο», όπως ονομάστηκε. Η Σύμβαση τέθηκε τελικά σε ισχύ το 1992, και αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για την προστασία του περιβάλλοντος.

¹⁹ Άρθρο 8 και Άρθρο 9 αντίστοιχα.

²⁰ Οδηγία 82/501/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τους κινδύνους μεγάλων ατυχημάτων εξαιτίας βιομηχανικών δραστηριοτήτων - η λεγόμενη οδηγία Seveso , εκδόθηκε το 1982 και η οποία έχει τροποποιηθεί.

²¹ Βλ. James K. Mitchell,(1996), The long road to recovery: Community responses to industrial disaster, United Nations University Press, p. 92.

²² Basel Convention on the control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/tabid/1271/Default.aspx>.

Η σύμβαση επιχειρεί να ρυθμίσει τις μετακινήσεις των επικίνδυνων αποβλήτων με την επιβολή περιορισμών όπως τονίζεται στο προοίμιο, ενώ οι περιορισμοί που θα επιβληθούν από το καθεστώς θα μειώσουν τις διασυνοριακές μετακινήσεις και την παροχή κινήτρων για την ορθή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων.

Τέλος η Σύμβαση αναφέρει στις διατάξεις, ότι κάθε Μέρος πρέπει να έχει εξασφαλίσει τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για την επεξεργασία και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων, πάντα βέβαια στο μέτρο του δυνατού. Βασική προτεραιότητα και αρχή της Σύμβασης της Βασιλείας παραμένει η προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος από καταστάσεις που ενδέχεται να προκληθούν από μεταφορά ή διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων.

4. Η Σύμβαση

Στόχοι και Διατάξεις

Οι διατάξεις της Σύμβασης κινούνται γύρω από ορισμένους συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς όπως η μείωση της παραγωγής επικίνδυνων αποβλήτων και η προώθηση της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων, ανεξαρτήτως του τόπου διάθεσης.

Επίσης υπάρχει αναφορά σε μία σειρά από απαγορεύσεις που έχουν σχεδιαστεί για την επίτευξη του δεύτερου στόχου βάσει του οποίου τα επικίνδυνα απόβλητα δεν μπορούν να εξαχθούν στην Ανταρκτική, ή σε ένα κράτος που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης της Βασιλείας, ή σε ένα κράτος που έχει απαγορεύσει την εισαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων.

Ωστόσο τα Συμβαλλόμενα Μέρη μπορούν, να θέσουν σε εφαρμογή διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων με άλλα μέρη ή μη μέρη, υπό την προϋπόθεση ότι οι συμφωνίες αυτές “δεν είναι λιγότερο φιλικές προς το περιβάλλον” όπως ορίζει στο άρθρο 11 η Σύμβαση της Βασιλείας. Την Σύμβαση υπέγραψαν 104 κράτη ενώ έπρεπε να επικυρωθεί μόλις από 20 ώστε να τεθεί σε ισχύ. Η όλη διαδικασία ήταν ιδιαίτερος επίπονη και διήρκεσε τρία χρόνια.

Εκτός της Νιγηρίας, οι χώρες του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας (ΟΑΕ), αρνήθηκαν να επικυρώσουν την συμφωνία αυτή, εξαιτίας της μη πρόβλεψης περί πλήρους απαγόρευσης της μεταφοράς αποβλήτων. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με τη σειρά της καθυστέρησε εξαιτίας διαφορών που προέκυπταν μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ενώ άλλα μεγάλα κράτη όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και ο Καναδάς καθυστερούσαν να επικυρώσουν την διεθνή συμφωνία²³. Η σύμβαση τελικά τέθηκε σε ισχύ ύστερα από την επικύρωση της Αυστραλίας στις 5 Μαΐου 1992²⁴.

Από την υιοθέτησή της, η Σύμβαση της Βασιλείας έχει προχωρήσει σε μια σειρά από σημαντικές εξελίξεις. Η τροποποίηση της σύμβασης για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους, η λεγόμενη τροποποίηση απαγόρευσης (*the Ban Amendment*²⁵), εγκρίθηκε από την τρίτη συνεδρίαση της Διάσκεψης των Μερών (COP) το 1995.

Η τροποποίηση προβλέπει την απαγόρευση των εξαγωγών όλων των επικίνδυνων αποβλήτων που καλύπτονται από τη σύμβαση και τα οποία προορίζονται για τελική διάθεση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και ανάκτηση από χώρες που αριθμούνται στο παράρτημα VII της Σύμβασης (μέρη και τα άλλα κράτη που είναι μέλη του ΟΟΣΑ, ΕΣ, Λιχτενστάιν) σε όλες τις άλλες χώρες²⁶.

²³ Βλ. Uchenna Gwam Cyril, (2003), *Travaux préparatoires of the Basel Convention on the control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*, Journal of Natural resources and environmental law, p. 1 – 77.

²⁴ Βλ. Hao-Nhien Q.Vu, (1994), “The Law of treaties and the export of hazardous waste”, Journal of Environmental Law and Policy, pages: 389-434.

²⁵ <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/Milestones/tabid/2270/Default.aspx>.

²⁶ Βλ. Elli Louka,(2006), όπ.π (σημ. 11), page 432.

Η Σύμβαση της Βασιλείας τροποποιήθηκε περαιτέρω το 1998 με τη θέσπιση λεπτομερών καταλόγων επικίνδυνων αποβλήτων που περιέχονται στα παραρτήματα VIII και IX. Η Απόφαση του ΟΟΣΑ το 1992²⁷ διαχώρισε τα απόβλητα σε τρεις επιμέρους καταλόγους²⁸:

- I. τον πράσινο κατάλογο, ο οποίος περιείχε τα απόβλητα τα οποία μπορούν να μεταφερθούν,
- II. τον πορτοκαλί κατάλογο, που ανέφερε τα απόβλητα που υπόκεινται σε διαδικασία κοινοποίησης και συγκατάθεσης και
- III. τον κόκκινο κατάλογο, ο οποίος είχε εκείνα τα απόβλητα που για να μεταφερθούν απαιτείται πάντα η γραπτή συγκατάθεση του κράτους εισαγωγής.

Ορόσημο είναι επίσης το πρωτόκολλο της Βασιλείας σχετικά με την ευθύνη και την αποζημίωση για τις ζημίες που προκύπτουν από τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους που εγκρίθηκε από την COP 5 το 1999. Το πρωτόκολλο της Βασιλείας ρυθμίζει την αστική ευθύνη για τις ζημίες που προκύπτουν από τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και άλλων αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένων των περιστατικών που συμβαίνουν ως αποτέλεσμα της παράνομης κυκλοφορίας.

Επίσης η έκτη Σύνοδος των Μερών το 2002, ενέκρινε ένα στρατηγικό σχέδιο για την εφαρμογή της Σύμβασης της Βασιλείας για την περίοδο 2002-2010, ώστε να βοηθήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και αυτές που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο να υλοποιήσουν τις διατάξεις της Σύμβασης²⁹. Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι η Σύμβαση της Βασιλείας παίζει σημαντικό ρόλο ώστε να επιτευχθούν οι αναπτυξιακοί στόχοι της χιλιετίας, και αυτό θα πραγματοποιηθεί με την ελαχιστοποίηση της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων.

27 OECD Decision C(92)39/Final on the Control of the Transboundary Movements of Wastes Destined for Recovery Operations, April 6, 1992.

28 Η απόφαση βασίστηκε σε ένα σύστημα ταξινόμησης των αποβλήτων, γνωστό και ως Διεθνής Κώδικας Αναγνώρισης Αποβλήτων (IWIC). Αυτό το σύστημα εγκαταλήφθηκε το 2001 υπέρ του συστήματος που εισήγαγε και εγκρίθηκε από την Σύμβαση της Βασιλείας.

29 Sixth Meeting of the Conference of the Parties, Geneva, Switzerland, 2002:
<http://archive.basel.int/meetings/cop/cop6/english/Report40e.pdf>.

4.1 Ο Προσδιορισμός των Επικίνδυνων Αποβλήτων

Κατά την διαδικασία της διαπραγματεύσεως της Σύμβασης, υπήρξε έντονη η διαμάχη για την θέσπιση του ορισμού «απόβλητα», και τι θα περιέκλειε αυτός ο ορισμός, καθώς δεν υπήρχε μέχρι τότε μία διεθνώς αποδεκτή έννοια ή ορισμός. Η συνθήκη υιοθέτησε την προσέγγιση για τα απόβλητα που είχε ο ΟΟΣΑ το 1985, ο οποίος θεωρεί τα απόβλητα ως ένα σύνολο τεχνικών προσθηκών.³⁰ Η ενσωμάτωση της εθνικής νομοθεσίας, στον ορισμό των αποβλήτων ενθάρρυνε τη συμφωνία ανάμεσα στα Συμβαλλόμενα Μέρη³¹.

Η έννοια των αποβλήτων προσδιορίζεται από την Σύμβαση της Βασιλείας, ως τα στοιχεία που περιέχουν ουσίες που πρόκειται να τεθούν σε διάθεση ή υπόκεινται σε αυτή ή προβλέπεται από την αντίστοιχη νομοθεσία.³² Η συνθήκη κατηγοριοποιεί τα επικίνδυνα απόβλητα που υπόκεινται στον έλεγχο της, ανάλογα με την προέλευση τους, τα συστατικά τους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Ο ορισμός της έννοιας των αποβλήτων στην Σύμβαση της Βασιλείας, περιλαμβάνει τη διαδικασία για την διάθεση των αποβλήτων στο έδαφος, την διαδικασία για την απανθράκωση αυτών στο έδαφος, την απελευθέρωση αυτών στη θάλασσα και τον βυθό καθώς και τη διαδικασία ανακύκλωσης των επικίνδυνων αποβλήτων όπου αυτή προβλέπεται.³³ Τα ραδιενεργά απόβλητα και τα απόβλητα λειτουργίας των πλοίων δεν ενσωματώνονται στον ορισμό των αποβλήτων.

Το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως της Βασιλείας, περιλαμβάνει απόβλητα δύο συγκεκριμένων κατηγοριών. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα επικίνδυνα απόβλητα που ανήκουν στις κατηγορίες του Παραρτήματος I της Συμβάσεως, εκτός αν δεν περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά στοιχεία που αναφέρονται στο Παράρτημα III. Όσα δεν περιλαμβάνονται στο I και III Παράρτημα θεωρούνται από το καθεστώς της Σύμβασης της Βασιλείας επικίνδυνα απόβλητα.

³⁰ Απόφαση – σύσταση του συμβουλίου για την εξαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων από τις χώρες του ΟΟΣΑ, OECD Doc. (86)64 (05/06/1986) και Kummer Katharina, (1995), International management of hazardous wastes: The Basel Convention and the related legal rules, Oxford University Press.

³¹ Βλ. Kiss Alexandre, (1991), "The international control of Transboundary movement of hazardous wastes", Texas International Law Journal, p. 521 – 539.

³² Άρθρο 2(1) 2.2 Ο προσδιορισμός των επικίνδυνων αποβλήτων της Συμβάσεως της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους.

³³ Με εξαίρεση το Άρθρο 4(9b), της Συμβάσεως της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους.

Τα κράτη οφείλουν να ενημερώνονται μεταξύ τους και μέσα σε διάστημα έξι μηνών, μέσω της Γραμματείας της Σύμβασης της Βασιλείας, από τη στιγμή που γίνονται Συμβαλλόμενα Μέρη για το αν υπάρχουν ακόμα περισσότερα απόβλητα που επιθυμούν να χαρακτηριστούν επικίνδυνα.³⁴ Το δεύτερο είδος αποβλήτων, είναι τα «άλλα απόβλητα», στα οποία περιλαμβάνονται τα οικιακά απόβλητα τα οποία η Σύμβαση της Βασιλείας δεν τα χαρακτηρίζει επικίνδυνα όπως περιλαμβάνονται στο πεδίο της Σύμβασης.³⁵ Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές ανάμεσα στις δύο κατηγορίες αποβλήτων γι' αυτό, ο όρος επικίνδυνες ουσίες καλύπτει και τα δύο είδη αποβλήτων.

4.2 Ο Μηχανισμός της Σύμβασης για την διασυνοριακή διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων.

Ο κύριος σκοπός της Σύμβασης της Βασιλείας, είναι η προστασία της υγείας, του ανθρώπου και του περιβάλλοντος ελαχιστοποιώντας την παραγωγή και τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων. Ειδικότερα η σύμβαση θέτει σε πρώτη προτεραιότητα την ελαχιστοποίηση της διακίνησης τέτοιων αποβλήτων όπως και της διάθεσή τους κοντά στο σημείο παραγωγής τους, ενώ ενθαρρύνει την περιβαλλοντικά ορθόνομη διαχείριση και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων.

Η Σύμβαση της Βασιλείας απαγορεύει την εξαγωγή και εισαγωγή αποβλήτων μέχρι να δοθεί η συγκατάθεση που αυτή προβλέπει, ενώ υπάρχει η δυνατότητα απαγόρευσης μεταφοράς αποβλήτων αν θεωρηθεί ότι το κράτος εισαγωγής δεν έχει δυνατότητα ασφαλούς διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων. Ενώ για αντίστοιχα θέματα και διαφορές υπάρχει και πρόβλεψη επανεισαγωγής των αποβλήτων. Στόχος του Διεθνούς Καθεστώτος της Βασιλείας είναι η σωστή συνεργασία των Συμβαλλομένων Μερών για τη μεταφορά συστημάτων τεχνολογίας και διαχείρισης, ειδικότερα στα Μέρη εκείνα που χρειάζονται και ζητούν την ανάλογη τεχνική υποστήριξη.³⁶

Η Σύμβαση για την ελαχιστοποίηση της διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων, επιστρατεύει μέτρα εμπορικού χαρακτήρα καθώς και μέτρα μη εμπορικής φύσεως. Στο πλαίσιο μέτρων μη εμπορικής φύσεως, οι διατάξεις της Βασιλείας προβλέπουν μείωση στην παραγωγή αλλά και τη διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων στη χώρα παραγωγής³⁷.

³⁴ Άρθρο 3 της Σύμβασης της Βασιλείας.

³⁵ Βλ. K. Kummer, όπ.π, σελίδα 90.

³⁶ Άρθρο 10 της Σύμβασης της Βασιλείας.

³⁷ Βλ. Widawsky Lisa,(2008), In my backyard, How enabling hazardous wastes trade to developing nations can improve the Basel conventions ability to achieve environmental justice, Environmental Law, pages 527 – 625.

Στα μέτρα εμπορικής φύσεως, η Σύμβαση της Βασιλείας δίνει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος το δικαίωμα να απαγορεύσει την εισαγωγή αποβλήτων όπως και την αντίστοιχη υποχρέωση να μην επιτρέψει την εξαγωγή αποβλήτων προς οποιοδήποτε κράτος εισαγωγής που δεν έχει συναινέσει σε αυτήν την εισαγωγή.³⁸

Η Σύμβαση χρησιμοποιεί το πολύ σημαντικό εργαλείο της προηγούμενης γνωστοποίησης³⁹, και σύμφωνα με αυτήν κάθε κράτος Μέρος, είναι υποχρεωμένο να ενημερώνει τα κράτη εισαγωγής για την πρόθεση του να μεταφέρει επικίνδυνα απόβλητα και στη συνέχεια να λαμβάνει γραπτώς συγκατάθεση από το κράτος εισαγωγής για την διέλευση από το κράτος. Το κράτος εισαγωγής έχει κάθε δικαίωμα να αρνηθεί την οποιαδήποτε διέλευση τέτοιων αποβλήτων.

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη έχουν επίσης το δικαίωμα να συνάπτουν διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες με αντικείμενο τη μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων με άλλα συμβαλλόμενα και μη συμβαλλόμενα μέρη αρκεί αυτό να γνωστοποιείται εγκαίρως στη Γραμματεία της Συμβάσεως της Βασιλείας, και η διαδικασία να συμμορφώνεται πλήρως με τις διατάξεις και τους κανόνες που ορίζει το καθεστώς της Βασιλείας.⁴⁰

Τέλος οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα πλήρους απαγόρευσης της διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων από το έδαφος τους. Η Σύμβαση της Βασιλείας επιβάλλει στις χώρες εξαγωγής επικίνδυνων αποβλήτων την υποχρέωση για την προηγούμενη συγκατάθεση του κράτους εισαγωγής. Σε αυτή τη διαδικασία ένα Συμβαλλόμενο Μέρος έχει τη δυνατότητα να απαγορεύσει τη διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων αν αυτά δεν τύχουν σωστής και ασφαλούς περιβαλλοντικής διαχείρισης.⁴¹

³⁸ Άρθρο 4 της Σύμβασης της Βασιλείας για τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους.

³⁹ Ο μηχανισμός της Σύμβασης της Βασιλείας για την προηγούμενη γνωστοποίηση έχει ασκήσει επίδραση και στην θέσπιση αντίστοιχων μηχανισμών σε άλλες Διεθνείς Συνθήκες όπως αυτή του Ρότερνταμ, (1998). Οι ομοιότητες αφορούν τις υποχρεώσεις σχετικά με τον τρόπο που ενδείκνυται ως ο πλέον κατάλληλος για την εισαγωγή και την εξαγωγή χημικών ουσιών (άρθρο 10 και 11 της Σύμβασης του Ρότερνταμ), καθώς και ότι για οποιαδήποτε εξαγωγή χημικών ουσιών από ένα κράτος μέλος πρέπει αυτόματα να υπάρξει, χωρίς περιορισμούς, παροχή ειδοποίησης και πρόσβασης προς τα υπόλοιπα κράτη μέλη (άρθρα 12,13 και 14 της Σύμβασης του Ρότερνταμ).

⁴⁰ Άρθρο 11 της Σύμβασης της Βασιλείας για τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους.

⁴¹ Άρθρο 4(8) της Σύμβασης της Βασιλείας για τη διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους.

4.3 Η τροποποίηση της Συμβάσεως της Βασιλείας γνωστή και σαν «Απαγόρευση της Βασιλείας».

Αρκετά χρόνια πριν συμβεί το περιβαλλοντικό ατύχημα στο Αμπιτζάν⁴², σημαντικός αριθμός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη, ήταν υπέρ μίας τροποποίησης της Σύμβασης της Βασιλείας, ώστε να απαγορευτεί η μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων από τις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες στις αναπτυσσόμενες. Αυτή η προσπάθεια έγινε για ακόμα ένα σημαντικό λόγο, ο οποίος ήταν να καταστεί η ίδια η Σύμβαση πιο αποτελεσματική διότι σε περιοχές υπανάπτυκτων κρατών φάνηκε αδύναμη να προστατέψει το περιβάλλον.

Το 1994 στη δεύτερη Συνδιάσκεψη των Μερών, επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί η ανεπάρκεια της Συμβάσεως στον παραπάνω τομέα με πρόταση για απαγόρευση εξαγωγών επικίνδυνων αποβλήτων από τις χώρες του ΟΟΣΑ προς εκείνες τους Παραρτήματος VII⁴³ της Συμβάσεως της Βασιλείας.

Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης στη Βασιλεία το 1995 οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σε συνεργασία με οργανισμούς όπως η Greenpeace, πίεσαν και οδήγησαν σε μια απόφαση που αναφέρονταν στην πρόταση υιοθέτησης τροποποίησης περί Απαγόρευσης της Βασιλείας. Η Απαγόρευση της Βασιλείας έγκειται στην απαγόρευση της εξαγωγής των επιβλαβών αποβλήτων από μια σημαντική ομάδα ανεπτυγμένων χωρών⁴⁴, προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και ισχύει για εξαγωγές οποιασδήποτε φύσης, συμπεριλαμβανομένης της ανακύκλωσης.

Η τροποποίηση αυτή καταψηφίστηκε έντονα από διάφορες βιομηχανικές χώρες, συμπεριλαμβανομένου των ΗΠΑ και του Καναδά. Αντίθετα η Ευρωπαϊκή Ένωση εφάρμοσε πλήρως την Απαγόρευση της Βασιλείας στον Κανονισμό περί των Διακίνησης των Αποβλήτων της⁴⁵, καθιστώντας τη νομικά δεσμευτική σε όλα τα κράτη-μέλη της.

⁴² Βλ. Francis O. Adelaloo,(2011), Hazardous Wastes, Industrial Disasters and Environmental Health Risks, Local and Global Environmental Struggles, page 158.

⁴³ Κράτη εκτός του ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Λιχτενστάιν.

⁴⁴ Χώρες που απαριθμούνται στο Παράρτημα 7 της Σύμβασης (Χώρες) του ΟΟΣΑ, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κ.α.)

⁴⁵ European Waste Shipment Regulation:

http://www.bulnao.government.bg/files/_en/European_Waste_Shipment_Regulation_Joint.pdf

Η Απαγόρευση της Βασιλείας, θεωρήθηκε ο καλύτερος τρόπος για την μείωση της παραγωγής αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένου και του γεγονότος ότι ήδη οι παραγωγοί θα γνωρίζουν εξ αρχής ότι δεν θα μπορούν να εξάγουν στον αναπτυσσόμενο κόσμο τα απόβλητα που παράγουν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Απαγόρευση της Βασιλείας ήταν μία μεγάλη «νίκη», της παγκόσμιας περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, και αυτό για δύο λόγους: πρώτον, η προστασία των φτωχών αναπτυσσόμενων χωρών από την εκμετάλλευση σε θέματα διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων από ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, και δεύτερον η παύση της ανακύκλωσης των αποβλήτων μέσω της Απαγόρευσης που ήταν η αιτία για διακίνηση μεγάλου ποσοστού επικίνδυνων αποβλήτων.

Η νίκη αυτή έχει βέβαια δύο πτυχές. Ειδικότερα, η μια πτυχή συνίσταται στο επιχειρούμενο τέλος της άδικης εκμετάλλευσης των αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χωρών σε βάρος των αναπτυσσόμενων στον τομέα της διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων. Για πρώτη φορά μάλιστα σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Βασιλείας αποφάσισαν πως τα επικίνδυνα απόβλητα δεν είναι κατάλληλα για εμπόριο και μάλιστα οι πράξεις αυτές πρέπει να θεωρηθούν ως οι πλέον ακατάλληλες. Η άλλη πτυχή της νίκης αυτής έχει να κάνει με την ανάπτυξη της συνεργασίας και της δημοκρατίας σε περιβαλλοντικά θέματα μεταξύ των κρατών που αναπτύχθηκε στο καθεστώς της Βασιλείας.

Με βάση την απόφαση Απαγόρευσης, οι έμποροι επικίνδυνων αποβλήτων, δεν θα μπορούν πλέον να δικαιολογήσουν τις εξαγωγές αυτών στις χώρες της Ανατολικής και Βόρειας Ευρώπης. Επίσης με βάση την παραπάνω απόφαση για πρώτη φορά σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Συμβάσεως της Βασιλείας, πήραν ξεκάθαρη θέση ως προς επικίνδυνα απόβλητα δηλαδή ότι δεν είναι κατάλληλα για ελεύθερο εμπόριο, αντίθετα τέτοιες πράξεις διακίνησης επικίνδυνων ουσιών πρέπει να αποφεύγονται.

Επίσης η συνεργασία και αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε ανάμεσα στην ομάδα των χωρών των 77 (G-77⁴⁶), μαζί με την Δημοκρατία της Κίνας⁴⁷ και άλλες χώρες ήταν ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των σκοπών της Απαγόρευσης της Βασιλείας. Καμία χώρα μη μέλος του ΟΟΣΑ, δεν πείσθηκε ότι η εισαγωγή των επικίνδυνων αποβλήτων ήταν μία καλή ιδέα, κάτι που έκανε δύσκολη την υπονόμηση της πρωτοβουλίας για πλήρη απαγόρευση διακίνησης τους. Το αποτέλεσμα ήταν θετικό και έτσι υιοθετήθηκε μία περιβαλλοντικά δίκαιη λύση.

⁴⁶ <http://www.g77.org/doc/index.html>

⁴⁷ Η Κίνα ανήκει και αποτελεί ηγέτιδα χώρα του συνασπισμού της Ομάδας των 77. Επισήμως πια αναφέρονται και ως G-77/Κίνα.

Βέβαια η εξέλιξη αυτή, έφερε αρκετές αντιδράσεις κυρίως από τα ανεπτυγμένα βιομηχανικά κράτη που δεν έβλεπαν με καθόλου καλό μάτι τις εξελίξεις στο πεδίο αυτό⁴⁸. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν μπορούν να λείψουν και τα παράδοξα γεγονότα και εξελίξεις με την εναντίωση προς την Απαγόρευση και Τροποποίηση της Συμβάσεως από ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, αν και αρχικά είχαν ταχθεί υπέρ της τροποποίησεως. Τέτοια παραδείγματα χωρών ήταν η Βραζιλία, η Ινδία και η Νότια Κορέα που εξαιτίας αυτής της ρύθμισης έχαναν έσοδα και πρώτες ύλες.

Κύριος στόχος της απαγόρευσης ήταν οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες να διατηρήσουν τα επικίνδυνα απόβλητα τους εντός των συνόρων τους. Προκειμένου βέβαια να τεθεί σε ισχύ η Απαγόρευση έπρεπε να κυρωθεί από τα $\frac{3}{4}$ των μερών που την αποδέχτηκαν.⁴⁹

Ακόμα είναι σημαντικό να αναφερθεί το ότι ενώ η Απαγόρευση της Βασιλείας, παρουσιάστηκε ως μηχανισμός επιβολής κανόνων για την προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος, ίσως δημιουργούσε αρνητικές επιπτώσεις στους πόρους των αναπτυσσόμενων χωρών που τόσο είχαν ανάγκη και έθετε σε κίνδυνο και αμφισβήτηση την πολυπόθητη ‘‘περιβαλλοντική δικαιοσύνη’’⁵⁰.

Επίσης σύμφωνα με το Άρθρο 25 παράγραφος 3 της Βασιλείας, που εφαρμόζεται *mutatis mutandis* στις πρόσθετες διατάξεις της Συμβάσεως, κάθε επικύρωση που θα κατατίθεται από ένα οργανισμό πολιτικής ή οικονομικής φύσεως δεν θα προσμετράται σε αυτές που έχουν κατατεθεί από κράτη που ανήκουν σε αυτόν τον οργανισμό. Για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα που ανήκει στην παραπάνω κατηγορία οργανισμών, δεν προσμετράται στις επικυρώσεις των κρατών μερών ώστε να τεθεί σε ισχύ αυτή η Απαγόρευση. Συνολικά την ‘‘Απαγόρευση της Βασιλείας’’, έχουν επικυρώσει 69 κράτη μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Τέλος να αναφέρουμε ότι οι ισχυρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των μερών παρέμειναν ως σήμερα, με αποτέλεσμα η Απαγόρευση της Βασιλείας να μην έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ.

⁴⁸ Ένα από τα κράτη αυτά, ήταν και οι Η.Π.Α. οι οποίες αν και υπέγραψαν την Σύμβαση της Βασιλείας στις 11 Αυγούστου 1992, δεν την έχουν επικυρώσει ακόμα εξαιτίας της εναντίωσης του Υπουργείου Εμπορίου των Η.Π.Α. στην τροποποίηση της Συμβάσεως, γνωστής και ως ‘‘Απαγόρευσης της Βασιλείας’’.

⁴⁹ Άρθρο 17 παράγραφος 5 της Συμβάσεως της Βασιλείας.

⁵⁰ Βλ. L. Widawsky Lisa, (2008), In my backyard, How enabling hazardous wastes trade to developing nations can improve the Basel conventions ability to achieve environmental justice, Environmental Law 38 ,pages 577 – 625.

4.4 Το πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βασιλείας, σχετικά με την Ευθύνη και Αποζημίωση που προκύπτει από την διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους.

4.4.1 Η πορεία προς την θέσπιση του Πρωτοκόλλου και οι στόχοι του

Πολλά χρόνια από την υπογραφή της Συμβάσεως της Βασιλείας, υπήρξαν αρκετές προσπάθειες για την θέσπιση ενός καθεστώτος που θα θεμελιώνει την Ευθύνη που προκύπτει από την διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων, τα οποία προορίζονται είτε για διάθεση είτε για ανακύκλωση⁵¹. Έτσι τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Βασιλείας, κατέληξαν στη σύναψη ενός πρωτοκόλλου, με το οποίο θα ρυθμίζονται τα θέματα ευθύνης και αποζημίωσης στις περιπτώσεις που παραβιάζονται οι κανόνες της Συμβάσεως της Βασιλείας⁵².

Το Πρωτόκολλο της Βασιλείας για την Ευθύνη και Αποζημίωση, υιοθετήθηκε στην 5^η Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών (COP5), στις 10 Δεκεμβρίου του 1999, όμως μέχρι και σήμερα δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ. Αποτέλεσε δε τον πρώτο μηχανισμό κατανομής ευθυνών για όσους παραβιάζουν τους κανόνες της Συμβάσεως αλλά και ο πρώτος μηχανισμός καταβολής αποζημιώσεων για όσους ζημιώνονται από τις εν λόγω παραβάσεις υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι θα θεσπιστούν αντίστοιχα μέτρα σε εθνικό επίπεδο⁵³.

Στην περίπτωση τώρα των διαπραγματευτών μερικοί εξέφρασαν την ικανοποίηση τους για την συμφωνία, όμως η επιστημονική κοινότητα και ιδιαιτέρως οι εκπρόσωποι από τον κλάδο των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών(ΜΚΟ), εναντιώθηκαν στο Πρωτόκολλο, εξαιτίας της αδυναμίας του να διασφαλίσει την εξάλειψη της διασυνοριακής μετακίνησης και ροής επικίνδυνων αποβλήτων και ουσιών, ενώ ισχυρίστηκαν ότι σε κάποιες περιπτώσεις ενθαρρύνονταν πλέον το εμπόριο τέτοιων ουσιών.

⁵¹ Τέτοιες προσπάθειες ήταν μεταξύ άλλων οι Μη Δεσμευτικές Κατευθυντήριες Οδηγίες του Κάιρο, καθώς και η Σύμβαση του Μπαμάκο που ισχύει μεταξύ των Αφρικανικών Κρατών, Murphy Sean,(1994), "Prospective liability regimes for the Transboundary Movement of Hazardous Wastes", American Journal of International Law, σελ. 24-75.

⁵² Το άρθρο 12 της Συμβάσεως της Βασιλείας, προβλέπει την συνεργασία των Συμβαλλόμενων Μερών για την υιοθέτηση του εν λόγω πρωτοκόλλου.

⁵³ Βλ .Miles L. Buckingham,(1998), Hazardous Materials and Energy, The Basel Convention, Colorado Journal of International Environmental Law and Policy, p. 291-298.

Τέτοιοι οργανισμοί όπως οι Greenpeace και BAN, έχουν επίσης κάνει την δική τους έρευνα και φάκελο δραστηριοτήτων με επικίνδυνες ουσίες και απόβλητα για το περιβάλλον εκ μέρους των αναπτυσσόμενων κρατών που πλήττονται περισσότερο από τέτοιες πράξεις αλλά και εκ μέρους αναπτυγμένων κρατών όπως και οι Η.Π.Α.⁵⁴.

Προκειμένου να τεθεί σε ισχύ το Πρωτόκολλο, θα πρέπει να επικυρωθεί από τουλάχιστον 20 Συμβαλλόμενα Μέρη⁵⁵, ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 25 της Συμβάσεως της Βασιλείας που εφαρμόζεται *mutatis mutandis*, η επικύρωση από οποιονδήποτε διεθνής οργανισμό πολιτικής ή άλλης φύσεως, δεν προσμετρείται στα όργανα επικυρώσεως Κρατών - Μερών αυτών των οργανισμών⁵⁶. Έως και σήμερα μόλις 13 κράτη το έχουν υπογράψει γεγονός που εμποδίζει το πρωτόκολλο να τεθεί σε εφαρμογή⁵⁷.

Επίσης ακόμη ένας δισταγμός των αναπτυσσόμενων κρατών, είναι το άρθρο 3 παράγραφος 7(α) του πρωτοκόλλου με το οποίο αποκλείονται από την ευθύνη και αποζημίωση, τα Συμβαλλόμενα Μέρη που έχουν μεταξύ τους συνάψει διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες που συμπίπτουν ή υπερβαίνουν τις προβλέψεις του Πρωτοκόλλου⁵⁸. Ενώ σημείο έντονης αντίδρασης υπήρξε και η έλλειψη ευθύνης του παραγωγού που καθιερώνεται⁵⁹.

Η αντικειμενική ευθύνη δεν αποδίδεται σύμφωνα με το πρωτόκολλο στον μεταφορέα αλλά σε πρόσωπα που είναι υποκείμενα στη δικαιοδοσία των κρατών εισαγωγής ή εξαγωγής αλλά και που δρουν ως κοινοποιούντες αυτών που διαθέτουν στην μία στην άλλη πλευρά τα επικίνδυνα απόβλητα. Επίσης το πρωτόκολλο καλύπτεται και με άλλα καθεστώτα ευθύνης και περιορισμού⁶⁰.

⁵⁴ Greenpeace Toxics Campaign, <http://www.greenpeace.org/-toxics> and Basel Action Network(BAN) <http://www.ban.org>.

⁵⁵ Άρθρο 29 παράγραφος 1 του Πρωτοκόλλου.

⁵⁶ Τέτοιο παράδειγμα είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δεν προσμετρείται στον αριθμό των επικυρώσεων προκειμένου το Πρωτόκολλο να τεθεί σε ισχύ.

⁵⁷ <http://basel.int/ratif/protocol.htm>.

⁵⁸ Βλ. Kummer Katharina,(1995), International Management of Hazardous Wastes: The Basel Convention and the related legal rules, Oxford University Press.

⁵⁹ Βλ. Jerrold A. Long,(2000), Hazardous Material and Energy, Protocol on liability and compensation for damage resulting from the Transboundary movements of hazardous wastes and their disposal, page: 253-260.

⁶⁰ Βλ. Thimplis Michael,(2001), Liability and Compensation in the transport of hazardous wastes by Sea: The 1999 Protocol to the Basel Convention, The International Journal of Marine and Coastal Law, pages:295-346.

Σκοπός επίσης του παρόντος Πρωτοκόλλου είναι να παρέχει ένα ολοκληρωμένο και πλήρες καθεστώς για την ευθύνη και την αποζημίωση που προέρχονται, από την διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων. Με την έναρξη της ισχύος του βελτιώνεται η λειτουργία και το καθεστώς της Συμβάσεως της Βασιλείας καθιερώνοντας την αντικειμενική ευθύνη και την ευθύνη για οποιαδήποτε βλάβη προκαλεί η μεταφορά επικίνδυνων ουσιών⁶¹.

Τα Άρθρα 4 και 5 του παρόντος Πρωτοκόλλου, περιέχουν αναφορά και ρυθμίσεις για δύο είδη ευθύνης, την αντικειμενική και την ευθύνη λόγω πταίσματος. Η αντικειμενική ευθύνη εφαρμόζεται σε δύο περιπτώσεις, όταν και τα δύο κράτη είναι Συμβαλλόμενα Μέρη της Συμβάσεως της Βασιλείας, ο μηχανισμός του Πρωτοκόλλου επιβάλλει την αντικειμενική ευθύνη σε εκείνο το Συμβαλλόμενο Μέρος που κοινοποιεί, μέχρι το σημείο το οποίο Μέρος αυτό, το οποίο διαθέτει τα επικίνδυνα απόβλητα αποκτήσει τον έλεγχο τους.

Στην δεύτερη περίπτωση όταν μόνο το ένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη, είναι Μέρος της Συμβάσεως της Βασιλείας, το πρωτόκολλο επιβάλλει την αντικειμενική ευθύνη για βλάβες που πραγματοποιούνται όταν τον έλεγχο των αποβλήτων έχει το Μέρος της Σύμβασης⁶².

Στην περίπτωση που ένα από τα απόβλητα δεν περιλαμβάνεται στην Σύμβαση αλλά θεωρείται επικίνδυνο από την Εθνική Νομοθεσία του ενός Μέρους, τότε το πρωτόκολλο και ο μηχανισμός ελέγχου του και απόδοσης ευθύνης λειτουργεί μόνο όταν τα απόβλητα αυτά έχουν κοινοποιηθεί σύμφωνα με την αναφορά του Άρθρου 3 της Συμβάσεως της Βασιλείας⁶³. Επίσης και σύμφωνα με τον εν λόγω πρωτόκολλο επιβάλλεται ευθύνη εξαιτίας πταίσματος, λόγω μη συμμόρφωσης με

⁶¹ Στη Σύμβαση της Βασιλείας, με τον όρο βλάβη εννοείται η απώλεια ζωής, ο τραυματισμός καθώς και η πρόληψη της περιβαλλοντικής ζημίας.

⁶² Βλ. Sejal Choksi,(2001), The Basel Convention on the control of Transboundary movements of hazardous wastes and their disposal: 1999 Protocol on liability and compensation, Ecology Law Quarterly, page: 509.

⁶³ "The Protocol shall apply to damage resulting from an incident occurring during a Transboundary movement of wastes falling under Article 1, subparagraph 1 (b), of the Convention only if those wastes have been notified in accordance with Article 3 of the Convention by the State of export or import, or both, and the damage arises in an area under the national jurisdiction of a State, including a State of transit, that has defined or considers those wastes as hazardous provided that the requirements of Article 3 of the Convention have been met. In this case strict liability shall be channelled in accordance with Article 4 of the Protocol".

τις προβλέψεις και τους προσδιορισμούς της Συμβάσεως ή αμέλειας ή παραλήψεων⁶⁴.

Υπάρχει τέλος και το ενδεχόμενο που τα δύο Μέρη είναι μέρη της Συμβάσεως της Βασιλείας, να μην εφαρμοστεί το πρωτόκολλο όπως ορίζει το άρθρο 3 παράγραφος 6 της Συμβάσεως, αν τα δύο μέρη έχουν συνάψει μεταξύ τους συμφωνία για τα απόβλητα σε χρόνο πριν την υπογραφή της Συμβάσεως της Βασιλείας και την υιοθέτηση του συγκεκριμένου πρωτοκόλλου.

Αυτό είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ανεπτυγμένες χώρες που είναι ταυτόχρονα Μέρη και στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Προβλέπεται επίσης σε διάταξη του Πρωτοκόλλου η ευθύνη για ατυχήματα που μπορεί μελλοντικά να προκύψουν και την δυνατότητα που θα έχουν τα Μέρη που είναι υπεύθυνα για τα απόβλητα να αποδείξουν ότι ήταν ατύχημα.

4.4.2 Οι ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου για την Αποζημίωση και την Αποκατάσταση των Περιβαλλοντικών Ζημιών.

Το Πρωτόκολλο προσπαθεί να επιβάλλει ένα μηχανισμό ρύθμισης, ώστε να ορισθεί το ανώτατο όριο αποζημίωσης όπως αναφέρει το Άρθρο 4 απαιτώντας από τα Συμβαλλόμενα Μέρη να ορίσουν με τη σειρά τους εθνικά μέτρα που να αφορούν τα όρια της ευθύνης για περιβαλλοντικές ζημίες που ορίζει το εν λόγω πρωτόκολλο.

Επίσης το εν λόγω πρωτόκολλο επιβάλλει ένα ελάχιστο οικονομικά όριο, όσον αφορά το ποσό που πρέπει να δοθεί στον αιτούντα, όταν ο παραβάτης φέρει την αντικειμενική ευθύνη. Στην αντίθετη περίπτωση της ευθύνης λόγω πταίσματος το πρωτόκολλο δεν επιβάλλει κανένα όριο για την αποζημίωση που πρέπει να καταβληθεί στα Συμβαλλόμενα Μέρη που υπέστησαν τη ζημία.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το Πρωτόκολλο απαιτεί οι κοινοποιούντες είτε εισαγωγείς είτε εξαγωγείς να διαθέτουν την απαραίτητη ασφάλεια και χρηματοοικονομική ευχέρεια ώστε να μπορούν να καλύψουν την ευθύνη τους. Οι εγγυήσεις αυτές, πρέπει να πληρούν τα ελάχιστα όρια που αναφέρονται στο Παράρτημα Β του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βασιλείας.

⁶⁴ Άρθρο 5 του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βασιλείας, σχετικά με την Ευθύνη και Αποζημίωση που προκύπτει από την διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσής τους.

Αν ένα Συμβαλλόμενο Μέρος αξιώσει από ένα άλλο αποζημίωση για περιβαλλοντική ζημία, τότε αυτήν μπορεί να την ζητήσει αν το κρίνει ενώπιον δικαστηρίων καθώς επίσης και να ζητήσει την συνδρομή οποιουδήποτε άλλου προσώπου που κρίνει ότι μπορεί να βοηθήσει σε αυτήν την υπόθεση⁶⁵. Η ευθύνη επίσης βάσει Πρωτοκόλλου μπορεί να περιοριστεί αν ο ζημιωθείς προκάλεσε στη ζημία⁶⁶.

4.4.3. Ο μηχανισμός αποζημίωσης για την ρύπανση της παράνομης κυκλοφορίας.

Σε γενικό επίπεδο η ευθύνη καταλογίζεται σε αυτόν που είναι υπεύθυνος για την πρόκληση της περιβαλλοντικής ζημίας εξαιτίας της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων αυτών που η συμπεριφορά τους οδήγησε σε τέτοια κατάσταση. Αν η παράνομη διακίνηση των αποβλήτων ήταν αποτέλεσμα πράξης του εισαγωγέα, το κράτος εισαγωγής είναι υπεύθυνο για τη διασφάλιση ότι τα απόβλητα θα διατεθούν με ορθό περιβαλλοντικά τρόπο από τους υπευθύνους ή κατ' ανάγκη από το ίδιο το κράτος.

Στις περιπτώσεις όμως που δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί και να αποδοθεί η ευθύνη για την περιβαλλοντική ζημία στον παραγωγό, τον εξαγωγέα ή τον εισαγωγέα τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Συμβάσεως της Βασιλείας οφείλουν να εξασφαλίσουν τη διάθεση των αποβλήτων με αυστηρά ορθό περιβαλλοντικό τρόπο⁶⁷.

4.5 Το Στρατηγικό Πλάνο 2012 – 2021

Ο αντίκτυπος και το έργο της Συμβάσεως της Βασιλείας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό και η παρακολούθηση και εποπτεία του μηχανισμού της Συμβάσεως εποπτεύονται από τη Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών (COP) , και το Γενικό Γραμματέα⁶⁸. Το πλάνο για την περίοδο του προγράμματος 2012 – 2021 , περιγράφει με ακρίβεια ποιες πρέπει να είναι οι επόμενες κινήσεις και βήματα ώστε να λειτουργήσει αποτελεσματικά η Σύμβαση⁶⁹.

⁶⁵ Βλ. Sejal Choksi,(2001), The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal: 1999 Protocol on Liability and Compensation, Ecology Law Quarterly, pages 509-539.

⁶⁶ Άρθρο 9 του Πρωτοκόλλου

⁶⁷ Βλ. σχετικά <http://www.basel.int/legalmatters/illegtraffice/index.html>

⁶⁸ Η εφαρμογή και λειτουργία της Συμβάσεως βασίζεται σε συγκεκριμένα στρατηγικά πλάνα αλλά και δραστηριότητες προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της:

http://infofile.pcd.go.th/haz/Basel_1StrategicPlan.pdf.

⁶⁹ New Strategic Framework 2012 – 2021 for the Implementation of the Basel Convention:

www.basel.int/stratplan/nsf/NSF_Ver-Mar-16-2010.doc.

Το παραπάνω στρατηγικό πλάνο , περιλαμβάνει τρεις βασικές κατηγορίες στόχων για τη Σύμβαση όπως η αποτελεσματική εφαρμογή των υποχρεώσεων των Μερών για τη διασυννοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων και ουσιών , η προώθηση της περιβαλλοντικά ορθής και ασφαλούς διαχείρισης των αποβλήτων καθώς και η ενσωμάτωση των κατάλληλων μεθόδων και στρατηγικών μείωσης και εξάλειψης της φτώχειας προκειμένου να γίνει η απαραίτητη συνεισφορά στην αντιμετώπιση των βαρυσήμαντων στόχων της χιλιετίας⁷⁰.

Η εφαρμογή των στρατηγικών στόχων του προγράμματος , θα επιτευχθεί με συγκεκριμένα μέσα και τρόπους, όπως η ενίσχυση των συνεργασιών με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς ώστε να ενισχυθεί κατάλληλα η επιρροή της Συμβάσεως , η ενδυνάμωση της εφαρμογής των αρχών και του μηχανισμού της Συμβάσεως σε κάθε είδους άλλα κέντρα καθώς επίσης και η συνεργασίας μεταξύ της Συμβάσεως της Βασιλείας , του Ρόττερνταμ και της Στοκχόλμης.

Οι παραπάνω συνθήκες μπορούν να βοηθήσουν με τον καλύτερο τρόπο τα Συμβαλλόμενα Μέρη για μία πιο πλήρη και ορθή διαχείριση των χημικών τους , ενώ μία δυνατή και συνεχής συνεργασία μεταξύ των Συμβάσεως είναι βέβαιο ότι θα βοηθούσε ώστε τα κράτη αλλά και οι πολίτες να κατανοήσουν την σημασία αυτών και την περαιτέρω ανάδειξη τους. Μία άλλη επίσης σημαντική παράμετρος της Συμβάσεως είναι η υποχρέωση της εθνικής αναφοράς των επικίνδυνων αποβλήτων που έτσι με τον τρόπο της επιβάλλει μία πιο αποτελεσματική λειτουργία της Συμβάσεως.

4.6 Ο Μηχανισμός Υποβολής Εκθέσεων

Η υποχρέωση της Εθνικής Αναφοράς(National Reporting) των επικίνδυνων αποβλήτων υπαγορεύεται από την Σύμβαση της Βασιλείας⁷¹ και συμβάλλει στη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της. Κάθε Μέρος της Σύμβασης έχει την υποχρέωση αναφοράς όλων των απαραίτητων πληροφοριών που αφορούν την παραγωγή αλλά και διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων. Κάθε χρόνο στέλνονται από τα αρμόδια όργανα της Συμβάσεως ερωτηματολόγια στα κράτη – μέρη, ζητώντας πληροφορίες για την παραγωγή, εισαγωγή και εξαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων που καλύπτονται από την Σύμβαση. Στη συνέχεια όλες οι πληροφορίες αυτές συλλέγονται και επανεξετάζονται από την Γραμματεία της Βασιλείας, και παρουσιάζονται σε συγκεκριμένη ετήσια αναφορά⁷².

⁷⁰ Αποφάσεις της 9^{ης} Διάσκεψης των Συμβαλλόμενων Μερών επί του θέματος:
<http://www.basel.int/stratplan/decisions.html>.

⁷¹ Άρθρο 13, παράγραφος 2 της Συμβάσεως της Βασιλείας.

⁷² Όλες οι Εκθέσεις και όλα τα Έγγραφα βρίσκονται στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.basel.int> .

4.7 Ο Μηχανισμός Συμμόρφωσης

Ο Μηχανισμός Συμμόρφωσης δημιουργήθηκε για την πιστή εφαρμογή και τήρηση των αρχών της Σύμβασης της Βασιλείας. Η δημιουργία του αποφασίστηκε κατά την έκτη Σύνοδο των Μερών(COP6 – Decision VI/12) της Σύμβασης και τροποποιήθηκε στην δέκατη Σύνοδο των Μερών(COP10 - Decision BC-10/11). Ο στόχος αυτού του μηχανισμού είναι να βοηθήσει τα Μέρη ώστε να συμμορφωθούν πλήρως με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Σύμβαση και να διασφαλίσει την προώθηση και τήρηση των αρχών της.

Για την καλύτερη επίτευξη των σκοπών του, ο μηχανισμός οφείλει να είναι αμερόληπτος, ευέλικτος, και απολύτως προσανατολισμένος στις ‘επιταγές’ της Βασιλείας. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει στην συνδρομή και υποστήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών και των χωρών υπό καθεστώς οικονομίας μετάβασης. Ο μηχανισμός αποτελείται από μία Επιτροπή 15 μελών, διορισμένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη με βάση την αρχή της ισότιμης γεωγραφικής κατανομής. Τέλος η Επιτροπή και σύμφωνα πάντα με τις αρμοδιότητες που της δόθηκαν κατά την σύσταση της εξετάζει μία σειρά σημαντικών ζητημάτων όπως:

- I. Η διασφάλιση της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης και διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων.*
- II. Η κατάρτιση του τελωνειακού προσωπικού.*
- III. Η Τεχνική και Οικονομική στήριξη των Αναπτυσσόμενων Χωρών.*
- IV. Η δημιουργία και ανάπτυξη μέσων για την παρακολούθηση του παράνομου εμπορίου επικίνδυνων αποβλήτων.*
- V. Η εφαρμογή και τήρηση των υποχρεώσεων που καθορίζονται από την Σύμβαση της Βασιλείας.*

4.8 Η Συμβολή και Αποτίμηση της Συμβάσεως της Βασιλείας για τον έλεγχο της Διασυνοριακής Διακίνησης Επικίνδυνων Αποβλήτων.

Η Σύμβαση της Βασιλείας υπήρξε το εφαλτήριο για την δημιουργία καθεστώτων σε περιφερειακό επίπεδο που αντικείμενο τους ήταν η προστασία συγκεκριμένων περιοχών από την διαμετακόμιση επικίνδυνων αποβλήτων και ουσιών. Για παράδειγμα ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας , επηρεασμένος από τη Σύμβαση επέβαλε μονομερή απαγόρευση στις εισαγωγές επικίνδυνων αποβλήτων, ενώ ο ΟΟΣΑ , θέσπισε ένα σύνολο διατάξεων για τις διακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων μεταξύ των κρατών – μερών του.

Το ίδιο έπραξε και αρχικά η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τώρα η Ευρωπαϊκή Ένωση , με την Σύμβαση της Βασιλείας να γίνεται το παράδειγμα για την ακολουθία και άλλων τέτοιων καθεστώτων. Αντίστοιχα η Σύμβαση της Βασιλείας ήταν το παράδειγμα και για το Συμβατικό Περιβαλλοντικό Καθεστώς της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για την δημιουργία του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα το οποίο θα εξετάσουμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

Τα κράτη της Αφρικής τα οποία όπως εξετάσαμε είχαν τις αμφιβολίες τους για το καθεστώς της Συμβάσεως της Βασιλείας, προχώρησαν στην υιοθέτηση της Σύμβασης του Μπαμάκο⁷³ η οποία χρησιμοποιεί μεν την αντίστοιχη της Βασιλείας, ωστόσο απαγορεύει τις μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων και ουσιών εντός της ηπείρου της Αφρικής. Ο ΟΟΣΑ στη συνέχεια πέρα από την υιοθέτηση συγκεκριμένων διατάξεων προχώρησε ένα βήμα παραπέρα τον Απρίλιο του 1992, με τον διαχωρισμό της διακίνησης των αποβλήτων σε τρεις κατηγορίες με κωδικό χρώματος: πράσινο , κόκκινο , κίτρινο ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των αποβλήτων.

Στα αρνητικά της Συμβάσεως μπορούμε να πούμε είναι η αποδοχή και εκχώρηση του δικαιώματος στα κράτη να προσδιορίζουν με εσωτερικά κριτήρια το ποια είναι τα επικίνδυνα απόβλητα. Μπορεί η διάταξη αυτή να προσφέρει ευελιξία σε ορισμένους τομείς εντούτοις όμως οι διαφορετικοί ορισμοί των αποβλήτων ανά κράτος κάνουν δύσκολο το έργο των κρατών που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση της Βασιλείας , ώστε να ασκήσουν τον σωστό και ενδεδεγμένο έλεγχο.

Ακόμα ένα αρνητικό στοιχείο που προκύπτει μελετώντας τη Σύμβαση είναι ο διαχωρισμός που κάνει η Σύμβαση μεταξύ αποβλήτων και ανακυκλώσιμων προϊόντων που αρκετές φορές εμποδίζει την επιστημονική κοινότητα να αναπτύξει εξειδικευμένα συστήματα διαχείρισης και ανακύκλωσης των αποβλήτων.

Αποτιμώντας το έργο της Συμβάσεως της Βασιλείας , φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι αποτελεί ένα καθεστώς με περιβαλλοντικά ορθή προσέγγιση και αντιμετώπιση του ‘‘προβλήματος’’ που ονομάζεται επικίνδυνα απόβλητα και διαχείριση παράνομων ενεργειών εξαιτίας αυτών.

⁷³ Η διαπραγματευτική διαδικασία για τη Σύμβαση έγινε από 12 μέλη του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας και έλαβε χώρα στο Μπαμάκο του Μάλι, το 1991. Τέθηκε σε ισχύ τον Μάη του 1998.

Είναι σημαντικό και συνεπάγεται επιτυχία της Συμβάσεως ότι αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για περιφερειακά καθεστώτα, αλλά και σε διεθνείς Συμβάσεις ενώ σημαντικός είναι και ο μηχανισμός της Συμβάσεως της Βασιλείας περί εκτεταμένης ενημέρωσης. Επίσης η καθιέρωση με τρόπο θετικό της αρχής της προηγούμενης συναίνεσης για τα κράτη εισαγωγής και εξαγωγής θεσμοθέτησε ένα σπουδαίο μηχανισμό για το καθεστώς της Συμβάσεως.

Τέλος είναι απαραίτητη η περαιτέρω ενδυνάμωση και εμβάθυνση της συνεργασίας των Συμβαλλόμενων Μερών με στόχο την προώθηση κοινών περιβαλλοντικών πολιτικών. Σε αυτό είναι δεδομένο ότι θα παίζει καθοριστικό ρόλο και η ενίσχυση της συμμετοχής των μη-κρατικών φορέων στο πλαίσιο της λειτουργίας της Συνθήκης.

Κεφάλαιο 2 Το Καθεστώς Διακυβέρνησης του Πρωτοκόλλου Σχετικά με την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασπορευόμενες Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεση τους, της Συμβάσεως της Βαρκελώνης.

2.1 Το Καθεστώς της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου.

Το 1975 , 16 χώρες της Μεσογείου και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενέκριναν το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης⁷⁴ (MAP) , το πρώτο περιφερειακό πρόγραμμα προστασίας των θαλασσών , υπό την αιγίδα του UNEP. Οι ίδιες χώρες ένα χρόνο αργότερα το 1976, υιοθέτησαν τη Σύμβαση για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από την Ρύπανση, γνωστή ως Σύμβαση της Βαρκελώνης.

Στη συνέχεια το 1995 , τα Συμβαλλόμενα Μέρη του καθεστώτος της Συμβάσεως της Βαρκελώνης ενέκριναν ένα νέο Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης το οποίο θα έπαιρνε τη θέση του παλαιού, ενώ παράλληλα η αρχική Σύμβαση της Βαρκελώνης, 1976, αναθεωρήθηκε τον Ιούνιο του 1995, με εκτεταμένες τροποποιήσεις, που υιοθετήθηκαν από την Διάσκεψη των Πληρεξουσίων σχετικά με τη Σύμβαση για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης, από τη Ρύπανση και τα Πρωτόκολλά της που έλαβε χώρα στην Βαρκελώνη.

Στις μέρες μας το καθεστώς και οι μηχανισμοί της Συμβάσεως είναι πιο ενεργοί από ποτέ καθώς επίσης και το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης. Ο αριθμός των Συμβαλλόμενων Μερών είναι 22⁷⁵ , και στόχο έχουν την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης , με ταυτόχρονη ενίσχυση των σχετικών περιφερειακών και εθνικών σχεδίων δράσης προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης.

Μεταξύ των κυρίων στόχων της Συμβάσεως είναι η αξιολόγηση και ο έλεγχος της θαλάσσιας ρύπανσης , η περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των θαλάσσιων και παράκτιων φυσικών πόρων , η ενσωμάτωση του πυλώνα του περιβάλλοντος στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη , η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος μέσω της πρόληψης , της εξάλειψης και της μείωσης στο μέτρο του δυνατού της θαλάσσιας ρύπανσης. Αν πραγματοποιηθούν όλα τα παραπάνω , τότε θα επιτευχθούν οι στόχοι της προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς , της ενίσχυσης της αλληλεγγύης ανάμεσα στα παράκτια της Μεσογείου θαλάσσης αλλά και η βελτίωση της ποιότητας ζωής αυτών.

⁷⁴ The Action Plan: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001002> .

⁷⁵ Contracting Parties: (Albania, Algeria, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Cyprus, Egypt, the European Community, France, Greece, Israel, Italy, Lebanon, Libya, Malta, Monaco, Montenegro, Morocco, Slovenia, Spain, Syria, Tunisia, Turkey).

Επίσης είναι πολύ σημαντικό να αναφερθούμε στις βασικές αρχές που διέπουν το αναθεωρημένο κείμενο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, και συγκεκριμένα το Άρθρο 4(3)(α) και τις παραγράφους 3(β) μέσα στις οποίες προβλέπονται οι περιβαλλοντικές αρχές που κατευθύνουν την πολυμερή περιβαλλοντική διακυβέρνηση του καθεστώτος της Βαρκελώνης με απώτερο σκοπό την επίτευξη της ορθόνομης περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Έτσι προβλέπεται ότι τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα εφαρμόζουν την Αρχή της Προφύλαξης και την Αρχή ο Ρυπαίνων Πληρώνει⁷⁶.

Όπως προβλέπεται στο Άρθρο 4(3)(α), ‘‘τα Μέρη θα εφαρμόζουν σύμφωνα με τις δυνατότητες τους, την αρχή της προφύλαξης δυνάμει της οποίας όπου υπάρχουν απειλές σοβαρής ή μη αναστρέψιμης ζημίας, η έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως αιτία για την αναβολή λήψης αποτελεσματικών σε σχέση με τις δαπάνες τους μέτρων για την πρόληψη της περιβαλλοντικής υποβάθμισης⁷⁷’’.

Η διατύπωση αυτής της αρχής αποτελεί μεταφορά της αντίστοιχης διατύπωσης της Αρχής 15 της Διακήρυξης του Ρίο. Βέβαια παρατηρείται ότι δεν υπάρχει ομοιόμορφη κατανόηση την εν λόγω αρχής μεταξύ των Κρατών και των άλλων μελών και δρώντων της διεθνούς κοινότητας, και έτσι στο πλέον γενικό επίπεδο η αρχή αυτή σημαίνει, ότι τα Κράτη συμφωνούν να δρουν προσεκτικά όταν λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν δραστηριότητες που πιθανόν να προκαλέσουν δυσμενή αποτελέσματα στο περιβάλλον⁷⁸.

Όσον αφορά το πλαίσιο των Πρωτοκόλλων που αναφέρονται στη διακυβέρνηση του κύκλου των αποβλήτων, η Αρχή της Προφύλαξης ενεργεί καθοδηγητικά προς την κατεύθυνση της εξελικτικής εξειδίκευσης τους μέσω από την πρόβλεψη συγκεκριμένων καθεστωτικών όρων. Έτσι αποτελεί εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης η προβλεπόμενη στο Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, 1996, κατανομή του βάρους της απόδειξης σχετικά με το εάν η διασυνοριακή μετακίνηση συγκεκριμένων αποβλήτων υπάγεται ή όχι στο περιβαλλοντικό καθεστώς του Πρωτοκόλλου⁷⁹.

⁷⁶ Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος, Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειο ή Plus Ultra, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 57.

⁷⁷ Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου, όπ.π (σημ.3), σελ.51.

⁷⁸ Βλ. SANDS, Ph, Principles of International Environmental Law, Vol. I, Manchester University Press, 1995, page. 212.

⁷⁹ Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος όπ. π., σελ. 61.

Από την άλλη μεριά η Αρχή ο Ρυπαίνων Πληρώνει, αρθρώνεται όπως και η Αρχή της προφύλαξης, ως αρχή διαχείρισης του κόστους που συνδέεται με ζημία στο περιβάλλον. Η αρχή αυτή στο Άρθρο 4(3)(β) της Σύμβασης της Βαρκελώνης δομείται σε τρία επίπεδα:

- I. ως ενσωμάτωση ισχυρής καθεστωτικής υποχρέωσης
- II. ως ειδικό καθεστώς διαχείρισης της περιβαλλοντικής ζημίας
- III. ως ειδικό καθεστώς δημοσίου συμφέροντος

Η αναθεωρημένη Σύμβαση της Βαρκελώνης προβλέπει στο Άρθρο 16, την υποχρέωση εφαρμογής της αρχής ο ρυπαίνων πληρώνει και θέτει το πλαίσιο της διαπραγμάτευσης για την εξειδίκευση της αρχής μέσα από την καθεστωτική υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Μερών να ‘‘αναλαμβάνουν να συνεργάζονται για τη διαμόρφωση και υιοθέτηση κατάλληλων κανόνων και διαδικασιών για τον προσδιορισμό της ευθύνης και αποζημίωσης για ζημία που προκύπτει από ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος στην Περιοχή της Μεσογείου Θαλάσσης’’,⁸⁰.

Οι μελλοντικές προκλήσεις αλλά και προτεραιότητες του συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης, αλλά και του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης είναι μεταξύ άλλων , η μαζική μείωση της ρύπανσης από τις χερσαίες πηγές, η προστασία των παράκτιων περιοχών και των υγροτόπων, όπου κατοικούν και αρκετά απειλούμενα είδη, η ολοκληρωμένη και αειφορική διαχείριση του παράκτιου χώρου , και η μείωση της ρύπανσης από εξορυκτικές δραστηριότητες και ουσίες προκειμένου να επιτευχθεί στην περιοχή του καθεστώτος της Συμβάσεως η βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη⁸¹.

Τέλος τον μηχανισμό της Συμβάσεως της Βαρκελώνης συμπληρώνουν και αποτελούν βασικά συστατικά της , τα 7 Πρωτόκολλα της , καθένα από τα οποία αναδεικνύει συγκεκριμένη πτυχή για την προστασία της Μεσογείου. Απώτερος στόχος όλων , είναι να παρακινηθούν και να αφυπνιστούν οι πολίτες των παράκτιων κρατών της Μεσογείου ώστε οι πράξεις τους να προστατεύουν και να μην φέρνουν σε κίνδυνο τη Μεσόγειο Θάλασσα⁸².

⁸⁰ Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου, όπ.π (σημ.79), σελ. 63.

⁸¹ Το βασικό συστατικό , ώστε να συνεχιστεί με επιτυχία αυτή η προσπάθεια προστασίας της Μεσογείου θαλάσσης είναι να αναπτυχθεί η κατάλληλη περιβαλλοντική κουλτούρα στους κατοίκους και επισκέπτες των περιοχών ώστε οι ίδιοι να βελτιώσουν την καθημερινή τους ζωή.

⁸² Ξεκινώντας την αναφορά μας έχουμε το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη και Εξάλειψη της Ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από Απόρριψη από Πλοία και Αεροσκάφη (Dumping Protocol), το Πρωτόκολλο Σχετικά με τη Συνεργασία για την Πρόληψη της Ρύπανσης από Πλοία και σε Έκτακτη Ανάγκη για την Καταπολέμηση της Ρύπανσης στη Μεσόγειο Θάλασσα (Prevention and Emergency

2.2 Το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων (Hazardous Wastes Protocol).

Το Πρωτόκολλο σχετικά με την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου από τις διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσή τους, το οποίο αποτελεί μέρος του συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης υπογράφηκε στην πόλη της Σμύρνης το 1996. Αναλύοντας και μελετώντας το συγκεκριμένο πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Βαρκελώνης, μπορούμε να κατανοήσουμε με τον πλέον εμφανή τρόπο τη φύση και λειτουργία ολόκληρου του συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης σε σχέση με την περιβαλλοντική διακυβέρνηση⁸³.

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη στο παρόν Πρωτόκολλο, είναι τα Μέρη της Σύμβασης για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από την Ρύπανση, που υιοθετήθηκε στην Βαρκελώνη στις 16 Φεβρουαρίου 1976 και αναθεωρήθηκε τον Ιούνιο του 1995. Τα Μέρη προχώρησαν στην υπογραφή του Πρωτοκόλλου αυτού γνωρίζοντας το βάρος και την σημασία που έχει η ρύθμιση της διασυνοριακής μετακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και η διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων στην περιοχή της Μεσογείου. Με βάση όλα τα παραπάνω προχώρησαν λαμβάνοντας επίσης υπόψη, τη Διακήρυξη του Ρίο του 1992 για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη κατανοώντας όλο και περισσότερο το αυξανόμενο ενδιαφέρον σχετικά με την διασφάλιση του διεθνούς περιβάλλοντος και την αποφυγή περιβαλλοντικών ατυχημάτων και περιβαλλοντικών ζημιών εξαιτίας της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων.

Τέλος έλαβαν υπόψη της Σύμβαση της Βασιλείας για τον Έλεγχο των Διασυνοριακών Μετακινήσεων Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους, που υιοθετήθηκε το 1989⁸⁴, καθώς επίσης και ότι πολλά κράτη μεταξύ των οποίων και τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Συμβάσεως της Βασιλείας, έχουν λάβει

Protocol) , το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από Χερσαίες Πηγές και Δραστηριότητες (Land – based Sources and Activities Protocol), το Πρωτόκολλο Σχετικά με τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο (Specially Protected Areas and Biological Diversity Protocol) , το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από τη Ρύπανση που προέρχεται από Εξερεύνηση του Βυθού , της Υφαλοκρηπίδας και του Υπεδάφους (Offshore Protocol) , το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων (Hazardous Wastes Protocol) καθώς και το Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών (Protocol on Integrated Coastal Zone Management – ICZM).

⁸³ Το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου, από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και της Διάθεσή τους υπογράφηκε στην Σμύρνη της Τουρκίας το 1996 και τέθηκε σε ισχύ της 19 Ιανουαρίου 2008.

⁸⁴ <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>.

νομικά μέτρα και έχουν συνάψει διεθνείς συμφωνίες που ακολουθούν τις προβλέψεις της εν λόγω Σύμβασης⁸⁵.

2.3 Η Διαδικασία Θέσπισης του Πρωτοκόλλου

Καταλυτικό ρόλο στην δημιουργία του καθεστώτος του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων, έπαιξε η Γραμματεία MAP/UNEP⁸⁶, σε συνδυασμό με την συνεισφορά της Γραμματείας της Συμβάσεως της Βασιλείας για τον Έλεγχο των Διασυνοριακών Μετακινήσεων Επικίνδυνων Αποβλήτων και της Διάθεσης τους καθώς και της GREENPEACE.

Ήδη από το 1989 και την υπογραφή της Συμβάσεως της Βασιλείας, τίθεται ένα πλάνο δράσεων με κεντρικό οργανωτή την Γραμματεία UNEP/MAP, η οποία στόχευε παράλληλα με την υιοθέτηση της Συμβάσεως της Βασιλείας να προχωρήσουν τα Μέρη και στην υιοθέτηση του συγκεκριμένου Πρωτοκόλλου σχετικά με τη διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους⁸⁷.

Οι πρωτοβουλίες εκ μέρους της Γραμματείας συνεχίστηκαν με αμείωτους ρυθμούς και το 1989 στην 6^η Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών στην Αθήνα, υιοθετήθηκε ένα πακέτο με εξουσιοδοτήσεις προς την Γραμματεία, μεταξύ των οποίων ήταν και η παρακίνηση προς τα Συμβαλλόμενα Μέρη να επικυρώσουν την Σύμβαση της Βασιλείας. Επίσης η Γραμματεία είχε σε σύντομο διάστημα να προετοιμάσει τα αποτελέσματα από έρευνα που θα κάνει στην περιοχή του Πρωτοκόλλου σχετικά με τις διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων και τέλος να προχωρήσει στην προετοιμασία αντίστοιχου πρωτοκόλλου που να μπορεί να λειτουργήσει ο μηχανισμός τους στην περιοχή της Μεσογείου Θαλάσσης⁸⁸.

⁸⁵ Τέτοια χαρακτηριστικά παραδείγματα συνιστούν η Σύμβαση Λομέ, η οποία υιοθετήθηκε από την ΕΟΚ και τα κράτη της Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού, όπως και η Σύμβαση του Μπαμάκο για την Απαγόρευση της Εισαγωγής στην Αφρική και τον Έλεγχο της Διασυνοριακής Μεταχείρισης και Διαχείρισης Αποβλήτων στην Αφρική, το 1991, Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος, Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειο ή Plus Ultra, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 300.

⁸⁶ <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004>.

⁸⁷ Βλ. Ευ. Ραυτόπουλος, όπ.π.(σημ.80), σελ. 294.

⁸⁸ Sixth Ordinary Meeting of the Contracting Parties to the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Related Protocols
http://www.unepmap.org/index.php/index.php?module=library&mode=doc&s_keywords=&s_title=&s_year=&s_category=Contracting%20Parties%20Meeting%20Document&id=&page=38&s_descriptors=&s_type=&s_author=&s_final=&s_mnumber=&s_sort=date&action=results&page=37

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Γραμματεία UNEP/MAP, είχε αναλάβει κεντρικό ρόλο ως προς το θέμα της προστασίας της Μεσογείου ενώ η πρωτοβουλία της αυτή συμπίπτει χρονικά με το έργο της διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης GREENPEACE, η οποία στο διάστημα αυτό διεκδικεί ηγετικό ρόλο σε επιλεγμένους τομείς περιφερειακής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, η οποία στο καθεστώς της Βαρκελώνης που εξετάζουμε έχει στόχο την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τον κύκλο του διεθνούς εμπορίου αποβλήτων.

Πράγματι το έργο της GREENPEACE, στο συγκεκριμένο χρονικό σημείο κρίνεται απολύτως επιτυχημένο διότι έδωσε πολλά παραδείγματα και έφερε στο φως περιστατικά και υλικό που θα βοηθούσαν την μελλοντική αποφυγή διεθνούς εμπορίου επικίνδυνων αποβλήτων στη Μεσόγειο.

Στον διαπραγματευτικό όμως τομέα, η GREENPEACE λειτούργησε καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων της, δρώντας ανεξάρτητα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη και την Γραμματεία με σκοπό να μην διευκολύνει της εργασίες αλλά και να μην κατανοήσει την θέση της στο συμβατικό καθεστώς περιβαλλοντικής διακυβέρνησης της Συμβάσεως της Βαρκελώνης⁸⁹.

Στη συνέχεια η GREENPEACE στην Έβδομη Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών (COP7) στο Κάιρο το 1991, επιχείρησε να προωθήσει μία άμεση διαπραγμάτευση των Μερών καταθέτοντας ένα “Σχέδιο Πρωτοκόλλου(Draft Protocol) στη Γραμματεία”⁹⁰, το οποίο αφορούσε στην Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους. Όπως γίνεται κατανοητό η πρωτοβουλία αυτή που πήρε η GREENPEACE, ξέφυγε κατά πολύ από την υποστηρικτική θέση την οποία μόνη της προσφέρθηκε να αναλάβει στο πλαίσιο του καθεστώτος της Βαρκελώνης. Συγκεκριμένα υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις που δείχνουν εμφανέστατα γιατί δημιούργησε δυσκολίες και προβληματισμούς η στάση της αυτή.

Καταρχάς υπήρξε έλλειψη διαφάνειας ως προς την διαδικασία της προετοιμασίας του Σχεδίου Πρωτοκόλλου που κατέθεσε η GREENPEACE. Συγκεκριμένα δεν επικοινωνήσε με κανέναν για την πρωτοβουλία της αυτή, ούτε με το θεματοφύλακα του καθεστώτος, ούτε με τα Συμβαλλόμενα Μέρη του Συμβατικού Περιβαλλοντικού Καθεστώτος της Συμβάσεως της Βαρκελώνης αλλά ούτε και με κανέναν άλλο εμπλεκόμενο φορέα ή ΜΚΟ⁹¹.

⁸⁹ Βλ. Ευ. Ραυτόπουλος, ό.π.(σημ.87), σελ. 295 – 296.

⁹⁰ Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου ό.π, σελ. 296.

⁹¹ Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος, Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειο ή Plus Ultra, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2006, σελ. 296.

Αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων ήταν η Γραμματεία να υποβαθμίσει το Σχέδιο Πρωτοκόλλου της GREENPEACE σε πληροφοριακό υλικό της Έβδομης Συνόδου των Συμβαλλόμενων Μερών (COP7). Στη συνέχεια η τεχνική σχεδιασμού του Σχεδίου Πρωτοκόλλου της GREENPEACE πήρε εξαρχής και βιαστικά την μορφή Πρωτοκόλλου που περιγράφονταν οι πεποιθήσεις και οι απόψεις της GREENPEACE και δεν παρουσιαζόταν ως ένα σύνολο στοιχείων που θα βοηθούσαν στην δημιουργία του μελλοντικού καθεστωτικού Πρωτοκόλλου.

Σε αυτό το κείμενο μπήκαν στοιχεία επιφανειακού χαρακτήρα από δύο άλλα σχετικά περιβαλλοντικά καθεστώτα της παγκόσμιας Σύμβασης της Βασιλείας 1989 και της περιφερειακής Σύμβασης του Μπαμάκο 1991. Τέλος αυτή η «αυθαίρετη» πρωτοβουλία της GREENPEACE έθετε σε κίνδυνο την ισορροπία στο εσωτερικό στο καθεστώς της Συμβάσεως της Βαρκελώνης και δημιουργούσε προβληματισμούς δύο οπτικών.

Από τη μία η αυθαίρετη ερμηνεία της θέσεως της Διεθνούς ΜΚΟ στο καθεστώς της Βαρκελώνης και από την άλλη η απευθείας προετοιμασία του Σχεδίου Πρωτοκόλλου άνευ ενημέρωσης της Γραμματείας αλλά και των Συμβαλλόμενων Μερών του Καθεστώτος. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η πλήρης αγνόηση από την Σύνοδο των Μερών του σχετικού Σχεδίου Πρωτοκόλλου.

Η Γραμματεία του καθεστώτος της Συμβάσεως της Βαρκελώνης προκειμένου να ανταπεξέλθει στο ρόλο της και να προχωρήσει με το σωστό τρόπο στην επίτευξη των αποφάσεων και επιθυμιών της Συνόδου των Μερών επανοικοδόμησε τη βάση της συστατικής διαπραγματευτικής διαδικασίας προετοιμάζοντας από την αρχή Σχέδιο Πρωτοκόλλου. Επίσης προχώρησε με αυστηρό προγραμματισμό σε μία σειρά δράσεων με σκοπό την εξασφάλιση της επιτυχίας στις διαπραγματεύσεις.

Αρχικά συνεργάστηκε με τη Γραμματεία της παγκόσμιας Συμβάσεως της Βασιλείας - *Secretariat of the Basel Convention*, ώστε να υπάρξει η απαραίτητη συνοχή μεταξύ του νέου καθεστωτικού πρωτοκόλλου και των διατάξεων της Συμβάσεως της Βασιλείας 1989. Με αυτή την σπουδαία στρατηγική κίνηση η Γραμματεία έδινε μεγάλο κύρος στο νέο Σχέδιο Πρωτοκόλλου ώστε να πείσει τα Συμβαλλόμενα Μέρη και ειδικά τα αναπτυγμένα να το υποστηρίξουν.

Στη συνέχεια δημιούργησε μία πρωτοποριακή πλατφόρμα εκτίμησης και διαχείρισης του περιβαλλοντικού συμβατικού καθεστώτος αναφορικά με τη διασυνοριακή μεταφορά των επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους καθώς επίσης διατήρησε σε επικοινωνιακό επίπεδο τον υποστηρικτικό ρόλο της GREENPEACE⁹².

Επίσης προχώρησε με επιδεξιότητα και αποφασιστικότητα στα επίπεδα της συστατικής διαπραγματεύσεως, επιτυγχάνοντας το *consensus* και την πλήρη υιοθέτηση του κειμένου και των διατάξεων του Σχεδίου Πρωτοκόλλου μέσα από τρεις προπαρασκευαστικές «Διασκέψεις Νομικών και Τεχνικών Ειδικών που ορίστηκαν από τις κυβερνήσεις των Συμβαλλομένων Μερών του Συμβατικού Περιβαλλοντικού Καθεστώτος της Συμβάσεως της Βαρκελώνης»⁹³.

Παρά τις αντιδράσεις της Γαλλίας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Γραμματεία με την σωστή διαχείριση που έκανε αλλά και την επιδέξια συνεργασία που είχε με την Γραμματεία της παγκόσμιας Συμβάσεως της Βασιλείας και της GREENPEACE, πέτυχε στις δύο πρώτες ειδικές διασκέψεις να οριστικοποιήσει το πλαίσιο των θεμάτων που θα αποτελούσε τη βάση για τη διαδικασία της συστατικής διαπραγμάτευσης.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι το καθεστώς του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, 1996 ήταν αποτέλεσμα επιδέξιας οργανωτικής διακυβέρνησης. Η Γραμματεία δημιούργησε το νέο Σχέδιο Πρωτοκόλλου με βάση “την αρχή της σχεσιακής συμβατότητας και συνοχής με το πεδίο αναφοράς της καθεστωτικής διακυβέρνησης⁹⁴ και την αρχή της προστιθέμενης αξίας (*added value*) στη διαδικασία επέκτασης των ορισμών της συμβατικής διακυβέρνησης⁹⁵”.

Προχωρώντας προς την υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου έχουμε καταρχάς δύο Διασκέψεις Ειδικών, η πρώτη στην Ιταλία⁹⁶ το 1993 στην οποία δεν έδωσε το παρών η Γαλλία, ενώ οι Ειδικοί εκπρόσωποι των υπολοίπων Μερών σε συνέργια με εκπροσώπους Διεθνών Οργανισμών και Μη Κυβερνητικών Οργανισμών επιτέλεσαν σημαντικό έργο και πέτυχαν *consensus* ενώ ενέκριναν

⁹² Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου, όπ.π (σημ.90), σελ. 299 – 300.

⁹³ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ.π., σελ.300.

⁹⁴ Λαμβάνοντας υπόψη της η Γραμματεία τις ανεπίσημες προτάσεις της Γραμματείας της Συμβάσεως της Βασιλείας, το 1992 μέσω εσωτερικής επικοινωνίας, Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου, όπ.π., σελ. 300.

⁹⁵ Ανατρέχοντας σε ένα σύνολο περιβαλλοντικών καθεστώτων (Σύμβαση Βασιλείας 1989, Σύμβαση Λομέ IV, 1989, Σύμβαση του Μπαμάκο, 1991, Διακήρυξη του Ρίο, 1992), αλλά και λαμβάνοντας ως ένα βαθμό το Σχέδιο Πρωτοκόλλου της GREENPEACE και προτάσεις Διεθνών Οργανισμών (OECD, IAEA, ECE), Βλ. Ευ.Ραυτόπουλου, όπ.π., σελ. 300.

⁹⁶ Η Ιταλία ανέλαβε την οικονομική υποστήριξη της Πρώτης Διάσκεψης των Ειδικών στην Cernia της Ιταλίας 23-25 Απριλίου 1993.

και το Σχέδιο Πρωτοκόλλου. Τα μόνα θέματα που δεν συζητήθηκαν ήταν εκείνα που αφορούσαν τη γεωγραφική κάλυψη του Πρωτοκόλλου και την παράνομη διακίνηση τα οποία θα περνούσαν στην ημερήσια διάταξη μαζί με άλλα για την Δεύτερη Διάσκεψη των Ειδικών των Συμβαλλομένων Μερών. Η Δεύτερη Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε και αυτή στην Ιταλία το 1994 στην οποία συζητήθηκαν τα θέματα που ήταν σε εκκρεμότητα από την προηγούμενη Διάσκεψη και στο μεγαλύτερο μέρος αυτών υπήρξε consensus.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στο ενδιάμεσο των δύο Διασκέψεων μεταξύ των Ειδικών των Συμβαλλομένων Μερών του Συμβατικού Περιβαλλοντικού Καθεστώτος της Συμβάσεως της Βαρκελώνης, είχαμε την 8^η Τακτική Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών (COP8), στην Αττάλεια της Τουρκίας το 1993, η οποία προσδιόρισε τις τελικές κατευθύνσεις για την ολοκλήρωση του Πρωτοκόλλου, ενώ προχώρησε σε συστάσεις προς τα Συμβαλλόμενα Μέρη ώστε να υποστηρίξουν την ολοκληρωτική απαγόρευση της διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες⁹⁷.

Στη συνέχεια και υπό την ανάγκη να επισπευτούν οι διαδικασίες που αφορούσαν στο Πρωτόκολλο για τα απόβλητα, η Γραμματεία του οργανισμού ύστερα από πρόσκληση της Τουρκίας συγκαλεί την Τρίτη και τελευταία Διάσκεψη Ειδικών στην Σμύρνη τον Σεπτέμβριο του 1996, όπου η προσπάθεια των Μερών εστιάσθηκε στην επίτευξη consensus στα θέματα που ήταν σε εκκρεμότητα από τις δύο προηγούμενες Διασκέψεις Ειδικών και να μετριάσει την κατ' εξαίρεση μετακίνηση αποβλήτων μέσω της χωρικής θάλασσας του Κράτους Διέλευσης.

Όσον αφορά στα εκκρεμή θέματα τελικά δεν επετεύχθη consensus, διότι η Γαλλία και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ήταν απόλυτα αρνητικές να δεχτούν τη κατηγορία ΥΟ αποβλήτων⁹⁸, με την δικαιολογία ότι το θέμα το κάλυπτε πλήρως και σε παγκόσμιο επίπεδο ο Διεθνής Οργανισμός Ναυτιλίας - IMO⁹⁹.

Από την άλλη βέβαια επετεύχθη consensus ύστερα από ιδιαίτερα σκληρές διαπραγματεύσεις, στην κατ' εξαίρεση μετακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων μέσω της χωρικής θάλασσας του Κράτους Διέλευσης¹⁰⁰.

⁹⁷ MAP: Report of the Eighth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Antalya Turkey, 1993, UNEP (OCA)/MED IG. 3/5, Annex IV, I.A. 3.7 & 3.

⁹⁸ Είναι όλα τα απόβλητα που έχουν στα συστατικά τους ή έχουν μολυνθεί από ραδιονουκλείδια και περιγράφονται αναλυτικά στο Παράρτημα I του Πρωτοκόλλου.

⁹⁹ Οι δύο υπάρχουσες περιφερειακές συμβάσεις που αναφέρθηκαν και σε παραπάνω κεφάλαιο η Λομέ IV, 1989 και η Σύμβαση του Μπαμάκο 1991, περιλαμβάνουν στις διατάξεις τους και στο πεδίο εφαρμογής τους ραδιενεργά απόβλητα.

¹⁰⁰ Άρθρο 6 παράγραφος(3) του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα της Συμβάσεως της Βαρκελώνης, περί Διασυνοριακής Μετακίνησης και Διαδικασίες Κοινοποίησης.

Τελικά ο συμβιβασμός υποστηρίχτηκε από τα αναπτυγμένα Συμβαλλόμενα Μέρη¹⁰¹, τα οποία με την πρόταση τους πάνω στην διαδικασία μεταφοράς και με το υπάρχον καθεστώς της αβλαβούς διελεύσεως αποτέλεσε την χρυσή τομή του συμβιβασμού αυτού. Τελικά τα Συμβαλλόμενα Μέρη που ήταν στη Συνδιάσκεψη των Πληρεξουσίων στην Σμύρνη το 1996¹⁰² υπέγραψαν το Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, ενώ σπουδαίο ρόλο στην όλη συμφωνία είχε η Γραμματεία του καθεστώτος.

2.4 Το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα

Ένα από τα βασικά σημεία της διαπραγματευτικής διαδικασίας του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, ήταν και ο προσδιορισμός του πεδίου εφαρμογής του καθεστώτος του. Το πεδίο εφαρμογής του πρωτοκόλλου αποτελείται από τον χωρικό και υλικό προσδιορισμό. Ο χώρος κάλυψης του πρωτοκόλλου αποτελούν τα θαλάσσια ύδατα της Μεσογείου Θαλάσσης, συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών υδάτων των Συμβαλλομένων Μερών, όπως ορίζει και το τροποποιημένο Άρθρο 1 της Σύμβασης της Βαρκελώνης. Επίσης ιδιαίτερη μνεία δίνεται στο πρωτόκολλο στον ορισμό της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων¹⁰³.

Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής, αυτό υπήρξε ένα από τα πιο σημαντικά θέματα της διαπραγματευτικής διαδικασίας του Πρωτοκόλλου. Στην Πρώτη Διάσκεψη Ειδικών εγκρίθηκαν με μικρές βελτιώσεις, τα κείμενα των Άρθρων 3 και 4 στο Σχέδιο Πρωτοκόλλου της Γραμματείας¹⁰⁴.

Στην Διάσκεψη αυτή όμως δεν υπήρξε ο απαραίτητος χρόνος για συζήτηση αναφορικά με την διασύνδεση που συγκεκριμενοποιούσε την καθαρά τεχνική τους διάσταση, δηλαδή τα Παραρτήματα I και II, τα οποία μαζί με άλλα μεταφέρθηκαν για συζήτηση στην επόμενη Διάσκεψη. Παράλληλα στις δύο επόμενες διασκέψεις πάλι τα δύο Άρθρα παρέμειναν αναλλοίωτα ως προς το

¹⁰¹ Τα αναπτυγμένα Μέρη του συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος της Βαρκελώνης που υποστήριξαν την συμβιβαστική λύση ήταν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία.

¹⁰² Από τα Μέρη που ήταν παρόντα στη Συνδιάσκεψη των Πληρεξουσίων στη Σμύρνη, το Πρωτόκολλο υπέγραψαν 11 μόνο Συμβαλλόμενα Μέρη, ενώ δεν το υπέγραψε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η Γαλλία.

¹⁰³ Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, 1996 Άρθρο 1(στ), βλ. Ραυτόπουλος Ε., Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης, ΜΕΡΙΕLAN, Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2003, σελ. 347.

¹⁰⁴ βλ. MAP: Draft Protocol for the Prevention of Pollution of the Mediterranean Sea by Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, UNEP(OCA)//MED.WG.64/2, 16 March 1993, page 5, & MAP: Report of the First Meeting of Mediterranean Expert, supra Σημ. 10, Annex I, pages 4 -5.

περιεχόμενο τους, με εξαίρεση την παράγραφο (δ) του Άρθρου 3, αναφορικά με τα επικίνδυνα απόβλητα στο πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου, στην οποία αντιτάχθηκαν η Γαλλία και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το σημείο στο οποίο όμως εστιάστηκε η διαπραγματευτική διαδικασία, ήταν το σημείο διαφοροποίησης του Παραρτήματος I μεταξύ των δύο Συμβάσεων, δηλαδή η συμπερίληψη (Σύμβαση του Μπαμάκο, 1991) ή μη (Σύμβασης Βασιλείας, 1989) των ραδιενεργών αποβλήτων στο υλικό πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου. Το τελικό αποτέλεσμα δικαίωσε την ερμηνεία σε σχέση με την εφαρμογή του καθεστώτος που υποστήριζε η πλειοψηφία των Συμβαλλομένων Μερών, καθώς και η Γραμματεία. Έτσι εν τέλει το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου όπως προβλέπεται στο Άρθρο 3 και 4 καθορίζεται από τρία βασικά κριτήρια¹⁰⁵:

- I. Το κριτήριο του συλλογικού ουσιαστικού προσδιορισμού
- II. Το κριτήριο του εθνικού προσδιορισμού
- III. Και το κριτήριο του αποδεικτικού προσδιορισμού

Το κριτήριο του συλλογικού ουσιαστικού προσδιορισμού, αποτελεί το κεντρικό κριτήριο προσδιορισμού του υλικού πεδίου εφαρμογής. Αναφέρεται σε μία πληθυντική οικοδόμηση της έννοιας επικίνδυνα απόβλητα, στην οποία εντάσσονται κατηγορίες αποβλήτων, απόβλητα με βάση τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και επικίνδυνες ουσίες που προβλέπεται ότι εμπίπτουν στο καθεστώς του Πρωτοκόλλου¹⁰⁶. Ειδικότερα το Πρωτόκολλο εφαρμόζεται σε κατηγορίες αποβλήτων που καταγράφονται στο Παράρτημα I του Πρωτοκόλλου¹⁰⁷.

Το Πρωτόκολλο επίσης εφαρμόζεται σε απόβλητα που έχουν τα επικίνδυνα χαρακτηριστικά που καταγράφονται στο Παράρτημα II του Πρωτοκόλλου¹⁰⁸, ενώ εφαρμόζεται επίσης σε επικίνδυνες ουσίες με βάση ένα από τα ακόλουθα κριτήρια: την απαγόρευσή τους, τη λήξη τους, την ακύρωσή τους ή την εκούσια απόσυρσή τους¹⁰⁹. Από τα παραπάνω απόβλητα αποκλείονται ρητά από το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου εκείνα τα οποία προέρχονται από την κανονική λειτουργία των πλοίων, η απόρριψη των οποίων καλύπτεται από άλλα διεθνή περιβαλλοντικά καθεστώτα.

¹⁰⁵ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπ.π (σημ.95), εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 310.

¹⁰⁶ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπ.π., σελ. 310 – 311.

¹⁰⁷ Άρθρο3, παράγραφος 1(α).

¹⁰⁸ Άρθρο3, παράγραφος 1(γ).

¹⁰⁹ Άρθρο3, παράγραφος 1(δ).

Η οριοθέτηση αυτή αποτελεί ενσωμάτωση της αντίστοιχης οριοθέτησης της Σύμβασης της Βασιλείας¹¹⁰, και σκοπεύει στο σαφή διαχωρισμό από το καθεστώς της παγκόσμιας Σύμβασης MARPOL 73/78 και στην αποφυγή επεμβατικών ρυθμίσεων.

Το κριτήριο του εθνικού προσδιορισμού ενεργεί συμπληρωματικά προς αυτό του συλλογικού ουσιαστικού προσδιορισμού και αναφέρεται στο δικαίωμα εξουσία του Συμβαλλόμενου Μέρους να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου¹¹¹. Έτσι αυτό εφαρμόζεται επιπλέον σε απόβλητα τα οποία, αν και δεν καλύπτονται από το Παράρτημα I, έχουν προσδιορισθεί ως επικίνδυνα απόβλητα από την εθνική νομοθεσία του Κράτους εξαγωγής, εισαγωγής ή διέλευσης¹¹². Πιο ειδικά κάθε Μέρος του Πρωτοκόλλου, προβλέπεται ότι θα πρέπει να επιτελέσει τις ακόλουθες καθεστωτικές υποχρεώσεις:

- I. Να πληροφορεί τη Γραμματεία, μέσα σε έξι μήνες, αφού έγινε Συμβαλλόμενο Μέρος, σχετικά με τα απόβλητα που αν και δεν καταγράφονται στο Παράρτημα I, θεωρούνται σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία επικίνδυνα. Ταυτόχρονα η Γραμματεία θα πληροφορεί σχετικά με τις απαιτήσεις ως προς τις διαδικασίες μετακινήσεων που είναι εφαρμόσιμες σε αυτά τα απόβλητα.
- II. Να πληροφορεί τη Γραμματεία για οποιαδήποτε σημαντική μεταβολή έχει επιφέρει μεταγενέστερα στην πιο πάνω πληροφόρηση¹¹³.

Τέλος ταυτόχρονα τόσο η Γραμματεία όσο και τα υπόλοιπα Μέρη περιβάλλονται από συνοδευτικές καθεστωτικές υποχρεώσεις: η μεν πρώτη με τη διανομή όλων των πιο πάνω πληροφοριών στα Συμβαλλόμενα Μέρη, ενώ τα δε με το να διαθέτουν υπεύθυνα στους εξαγωγείς τους την πληροφόρηση που τους διαβιβάστηκε από τη Γραμματεία¹¹⁴.

Το τελευταίο κριτήριο είναι αυτό του αποδεικτικού προσδιορισμού και αποτελεί σημαντική καινοτομία του Πρωτοκόλλου σχετικά με τον τρόπο προσδιορισμού του πεδίου εφαρμογής του Πρωτοκόλλου. Αναφέρεται στην κατανομή του βάρους της απόδειξης σχετικά με το εάν η διασυνοριακή μετακίνηση συγκεκριμένων αποβλήτων υπάγεται ή όχι στο περιβαλλοντικό καθεστώς του Πρωτοκόλλου.

¹¹⁰ Άρθρο 1, παράγραφος 4.

¹¹¹ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπ.π (σημ.105), εκδόσεις Σάκουλα, σελ. 312.

¹¹² Άρθρο 3, παράγραφος 1(β).

¹¹³ Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος, όπ. π., σελ. 313.

¹¹⁴ Άρθρο 4. Το άρθρο αυτό αποτελεί μεταφορά του αντίστοιχου Άρθρου 3 της Σύμβασης της Βασιλείας, 1989. Στη Σύμβαση του Μπαμάκο, 1991, το αντίστοιχο άρθρο διαφοροποιείται σε ένα μόνο σημείο: επεκτείνει ορθά τη συνοδευτική καθεστωτική υποχρέωση των Συμβαλλομένων Μερών «και σε άλλα κατάλληλα σώματα», (Άρθρο 3 παράγραφος, (4)).

Έτσι προβλέπεται πιο ειδικά ότι ο παραγωγός, ο εξαγωγέας ή ο εισαγωγέας ανάλογα με τις περιστάσεις φέρουν την ευθύνη της επιβεβαίωσης με τις αρμόδιες αρχές του Κράτους εξαγωγής, εισαγωγής ή διέλευσης για το εάν ένα συγκεκριμένο απόβλητο, προτού ξεκινήσει η διαδικασία της διασυνοριακής μετακίνησης δεν υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου¹¹⁵.

2.5 Οι Καθεστωτικές Υποχρεώσεις και το Σύστημα Εκτίμησης και Διαχείρισης

Το δίκτυο των συστατικών υποχρεώσεων του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα έχει τρία συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που το αποτελούν. Αυτά εκφράζουν αυτό που ονομάζεται περιβαλλοντική διακυβέρνηση ως ολοκληρωμένη πρόληψη και διορθωτική διαχείριση, ως συνδυαστική και συνολική προσέγγιση της πηγής ρύπανσης και της εμπορικής δραστηριότητας καθώς και ως λειτουργία κοινωνικής και διαφοροποιημένης καθεστωτικής ευθύνης¹¹⁶.

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη του Πρωτοκόλλου, αναλαμβάνουν την υποχρέωση της πρόληψης, μείωσης και εξάλειψης της ρύπανσης που μπορεί να προκληθεί στην περιοχή του Πρωτοκόλλου από την διασυνοριακή διακίνηση και διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων¹¹⁷, επίσης είναι υπέρ της ελαχιστοποίησης και όπου είναι δυνατόν της εξάλειψης των επικίνδυνων αποβλήτων (Άρθρο 5, παράγραφος 2), ενώ τέλος απαγορεύουν τέτοιες πράξεις στη Μεσόγειο Θάλασσα. Το Πρωτόκολλο με άλλα λόγια προάγει το τρίπτυχο: πρόληψη – μείωση – εξάλειψη, το οποίο αναφέρεται σε επίπεδο αντικειμένου τόσο στην πηγή της ρύπανσης, όσο και σε ολόκληρο των κύκλο ζωής (των αποβλήτων¹¹⁸).

Οι ρυθμίσεις του πρωτοκόλλου επίσης εισάγουν ένα σύστημα λειτουργίας κοινωνικής και διαφοροποιημένης καθεστωτικής ευθύνης που υποδηλώνει με μοναδικό τρόπο, τον καινοτόμο και υψηλό δείκτη της εγκαθιδρυμένης περιφερειακής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Έτσι και σύμφωνα με το Άρθρο 5, παράγραφος 4 του Πρωτοκόλλου προβλέπεται ότι όλα τα Μέρη θα λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, στην περιοχή δικαιοδοσίας τους, με σκοπό την απαγόρευση της εξαγωγής και διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων σε όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες αποτελούν Συμβαλλόμενα Μέρη, αλλά και σε άλλες που βρίσκονται ή όχι στη Μεσόγειο με την προϋπόθεση βέβαια ότι η πράξη γίνεται στην περιοχή χωρικής θάλασσας του Πρωτοκόλλου.

¹¹⁵ Άρθρο 3, παράγραφος 3.

¹¹⁶ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπως παραπάνω (σημ.111), σελ. 327.

¹¹⁷ Άρθρο 5, παράγραφος(1), του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

¹¹⁸ Η εφαρμογή του παραπάνω τριπτύχου εμφανίζεται – εφαρμόζεται στο δίκαιο διαχείρισης των αποβλήτων σε γενικό επίπεδο.

Είναι λοιπόν ξεκάθαρο ότι στο καθεστώς του Πρωτοκόλλου το βάρος πέφτει στη σχέση μεταξύ Αναπτυγμένων και Αναπτυσσόμενων Μερών. Άρα το εμπόριο των αποβλήτων μπορεί να έχει χαρακτήρα επιτρεπτής δραστηριότητας, μόνο όμως στις σχέσεις μεταξύ αναπτυγμένων κρατών και κάτω φυσικά από συγκεκριμένες προϋποθέσεις¹¹⁹.

Ειδική μέριμνα επίσης λαμβάνεται στην περίπτωση της παράνομης εμπορίας επικίνδυνων αποβλήτων. Το σύστημα του πρωτοκόλλου περιλαμβάνει την υποχρέωση συνεργασίας των Μερών του με οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών και σχετικούς περιφερειακούς διεθνείς οργανισμούς για την καταπολέμηση του παράνομου εμπορίου. Είναι φανερό λοιπόν ότι το καθεστώς της διακυβέρνησης του πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα πάει ένα βήμα παραπέρα από το σύστημα της Σύμβασης της Βασιλείας και κατανοούμε το πόσο στενή είναι η σχέση των δύο καθεστώτων.

Από την άλλη μεριά η λειτουργία της κοινωνικής και διαφοροποιημένης ευθύνης στο πλαίσιο το καθεστώτος της Βασιλείας εντοπίζεται στο συγκεκριμένο Πρωτόκολλο σε περιορισμένη έκταση, ενώ η εφαρμογή της εξαρτάται από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των Μερών. Επίσης η στροφή της Βασιλείας σε πιο ολοκληρωμένη διαχείριση, με τη γνωστή «Τροποποίηση Απαγόρευσης», αποτελεί νεότερη εξέλιξη η οποία όμως δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ¹²⁰ και το περιεχόμενό της δεν αποτυπώνεται στο Πρωτόκολλο της Βαρκελώνης.

Πλέον το δικαίωμα ενός Μέρους, να απαγορεύει την εισαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων και η υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Μερών να σέβονται την απόφαση αυτή και να μην επιτρέπουν τέτοιες πράξεις δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ των Αναπτυσσόμενων Συμβαλλόμενων Μερών, αλλά αποτελεί δικαίωμα διεθνούς συμφέροντος στο πλαίσιο του καθεστώτος του Πρωτοκόλλου.

Επίσης η μετακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων είναι επιτρεπτή στο Άρθρο 6 του Πρωτοκόλλου, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και αν δεν υπάρχει άλλος τρόπος να διατεθούν τα επικίνδυνα απόβλητα στην χώρα που παράγονται, υπό την πλήρωση των ακόλουθών προϋποθέσεων:

- I. Η ειδική κατάσταση των Μεσογειακών αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίες δεν έχουν τεχνικές ικανότητες, ούτε τις εγκαταστάσεις για

¹¹⁹ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπως παραπάνω (σημ. 116), σελ. 328.

¹²⁰ UNEP: Report of the Second Meeting of the Conference of the Parties to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, UNEP/CHW. 2/30, 1994, Annex, Decision II/12, page 20.

περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων λαμβάνεται υπόψη

- II. Η αρμόδια αρχή του Κράτους εισαγωγής διασφαλίζει ότι τα απόβλητα διατίθενται σε συγκεκριμένο ασφαλή χώρο
- III. Η διασυνοριακή διακίνηση πραγματοποιείται μόνο μετά την προηγούμενη γραπτή κοινοποίηση του Κράτους εξαγωγής, όπως ορίζει το Παράρτημα IV, του παρόντος Πρωτοκόλλου και μετά την προηγούμενη συγκατάθεση του κράτους ή των κρατών διέλευσης.
- IV. Η διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων διαμέσου χωρικής θάλασσας ενός κράτους διέλευσης λαμβάνει χώρα μόνο μετά την προηγούμενη κοινοποίηση του κράτους εξαγωγής προς το κράτος διέλευσης, όπως ορίζει το Παράρτημα IV του παρόντος Πρωτοκόλλου. Στη συνέχεια το κράτος διέλευσης φέρει όλες τις ευθύνες και υποχρεώσεις που αναφέρονται στη διέλευση διαμέσου χωρικής θάλασσας σε εφαρμογή του διεθνούς δικαίου.
- V. Κάθε κράτος που εμπλέκεται σε μία διασυνοριακή διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων, διασφαλίζει ότι η μετακίνηση αυτή είναι συνεπής με τα διεθνή πρότυπα ασφάλειας και τις οικονομικές εγγυήσεις, ιδιαίτερα με τα πρότυπα και διαδικασίες της Συμβάσεως της Βασιλείας.

Πέρα όμως από τις παραπάνω διαδικασίες που μπορούν υπό προϋποθέσεις να επιτρέψουν την διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων, το Κράτος εξαγωγής θα επανεισάγει τα επικίνδυνα απόβλητα εάν η διαμετακόμιση αυτή δεν μπορεί να ολοκληρωθεί λόγω αδυναμίας εκτέλεσης των Συμβάσεων που σχετίζονται με την μετακίνηση και διάθεση των αποβλήτων. Για το σκοπό αυτό κάθε κράτος διέλευσης δεν θα αντιτίθεται και δεν θα παρακωλύει την επιστροφή τέτοιων αποβλήτων προς το κράτος εξαγωγής αφού θα ενημερώνεται από το κράτος εξαγωγής¹²¹.

¹²¹ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., 2003, Εκδόσεις Σάκκουλα, Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης, σελ. 357 – 359.

2.6 Η Εμπιστευτική Εξατομίκευση στο Σύστημα Διαχείρισης

Κεντρική θέση στο σύστημα διαχείρισης του Πρωτοκόλλου, όπως και στις Συμβάσεις Βασιλείας και Μπαμάκο, κατέχει η ‘‘εμπιστευτική εξατομίκευση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης’’. Αυτή η μορφή διακυβέρνησης σε επίπεδο ατόμων¹²², μετουσιώνεται τόσο σε επίπεδο καθεστωτικής υποχρέωσης σχετικά με την παράνομη διασυνοριακή μετακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων, όσο και σε επίπεδο υποχρέωσης σχετικά με την ευθύνη και αποζημίωση.

Η εξατομίκευση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, που αναφέρεται στην καθεστωτική υποχρέωση των Μερών σχετικά με την προληπτική διαχείριση του κινδύνου της παράνομης διακίνησης των επικίνδυνων αποβλήτων, αποτελεί το περιεχόμενο του Άρθρου 9 του Πρωτοκόλλου. Το πλαίσιο διαχείρισης του έχει τις βάσεις του στο δόγμα της AGENDA 21, ενώ έχει πάρει σαν παράδειγμα και το πλαίσιο της Βασιλείας, 1989, (Άρθρο 9).

Κατά το Άρθρο 9 του πρωτοκόλλου στην περίπτωση παράνομης διακίνησης που οφείλεται στην συμπεριφορά του παραγωγού ή του εξαγωγέα, το κράτος εισαγωγής θα διασφαλίζει ότι τα υπό συζήτηση απόβλητα λαμβάνονται πίσω από τον εξαγωγέα ή τον παραγωγό μέσα σε 30 ημέρες από τον χρόνο που η παράνομη διακίνηση υπέπεσε της προσοχής. Το ίδιο θα γίνεται και στην αντίθετη περίπτωση μεταξύ εισαγωγέα και διαθέτη. Τώρα σε περιπτώσεις που η ευθύνη για την παράνομη διακίνηση δεν μπορεί να αποδοθεί σε κάποιον από τους δύο τότε τα ενδιαφερόμενα Μέρη μέσω συνεργασίας θα διασφαλίζουν την περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων.

Τα Μέρη επίσης θα προωθούν άμεσα κάθε πληροφορία που αναφέρεται στην παράνομη διακίνηση προς τον Οργανισμό, ο οποίος θα διανέμει την πληροφορία σε όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη, όπως επίσης ο Οργανισμός θα αναλαμβάνει τον απαραίτητο συντονισμό με τη Γραμματεία της Συμβάσεως της Βασιλείας σε σχέση με την αποτελεσματική πρόληψη και παρακολούθηση της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων. Ο συντονισμός θα βασίζεται κυρίως:

- I. Στην ανταλλαγή πληροφοριών σε περιπτώσεις παράνομης διακίνησης στη Μεσόγειο
- II. Στην παροχή βοήθειας στο πεδίο της οικοδόμησης ικανότητας και ανάπτυξης κατάλληλης νομοθεσίας και υποδομής στα κράτη της Μεσογείου με σκοπό την ποινικοποίηση τέτοιων παράνομων ενεργειών

¹²² Βλ. Roucouas, E., ‘‘Facteurs Prives et Droit International Public’’, Académie de Droit International de la Haye, 299 Recueil des Cours (2003), 1 – 419, καθώς επίσης και Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπως παραπάνω, σελ. 352.

III. Στην εγκαθίδρυση ενός μηχανισμού για την πρόληψη και την παρακολούθηση της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων στη Μεσόγειο.

Από την άλλη, η εξατομίκευση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που αναλύσαμε έχει και μία ακόμα διάσταση η οποία περιγράφει την καθεστωτική υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Μερών να συνεργαστούν για την ανάπτυξη καθεστώτος Ευθύνης και Αποζημίωσης για ζημιά που προκύπτει από τη διασυνοριακή μετακίνηση και διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων¹²³.

Σύμφωνα με το Άρθρο 14 του Πρωτοκόλλου, τα Μέρη θα συνεργάζονται με σκοπό να εκθέσουν όσο το δυνατόν συντομότερα τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση της ζημιάς, όπως επίσης και τους κανόνες και διαδικασίες στο πεδίο ευθύνης και αποζημίωσης για ζημιά που προκύπτει από την διασυνοριακή διακίνηση και διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων.

Στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, το υπεύθυνο μέρος για τη ζημιά, προσδιορίζεται σε συνάρτηση με τον χρόνο που συμβαίνει αυτή. Έτσι το πρόσωπο που κοινοποιεί, σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Σύμβασης της Βασιλείας, την προτεινόμενη διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων στις αρμόδιες αρχές του ενδιαφερομένου κράτους είναι υπεύθυνος για ζημιά, μέχρι όταν ο διαθέτης πάρει στην κατοχή του τα απόβλητα, οπότε και θα θεωρείται αυτό ύστερα οικονομικά υπεύθυνος σε περίπτωση ατυχήματος (Άρθρο 4, παράγραφος 1). Προβλέπονται επίσης και ορισμένες περιπτώσεις που ο εισαγωγέας μπορεί να φέρει ευθύνη (Άρθρο 4, παράγραφοι 2 & 4)¹²⁴.

2.7 Το Ειδικό Σύστημα Λογοδοτικής Ευθύνης του Πρωτοκόλλου

Στο πλαίσιο διακυβέρνησης του πρωτοκόλλου σχετικά με τη ρύπανση εξαιτίας της διασυνοριακής μετακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων στη Μεσόγειο, εγκαθιδρύεται ένα σύστημα λογοδοσίας και ευθύνης σε σχέση με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το Πρωτόκολλο¹²⁵. Το σύστημα λογοδοτικής ευθύνης έχει απολογιστικό περιεχόμενο και συνδέεται με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Μερών να υποβάλουν Εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου, καθώς και την αρμοδιότητα των Συμβαλλομένων Μερών να ελέγξουν τις προβλέψεις των Άρθρων 26 & 27 της αναθεωρημένης Σύμβασης της Βαρκελώνης. Επίσης συνδέεται το σύστημα της καθιέρωσης ευθύνης και

¹²³ Άρθρο 14, του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

¹²⁴ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπως παραπάνω (σημ. 119), σελ. 360 – 361.

¹²⁵ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., όπως παραπάνω, σελ. 361.

λογοδοσίας με την υποχρέωση των Μερών, να διευθετούν τις διαφορές τους στο πλαίσιο του Άρθρου 28 του Παραρτήματος Α της Σύμβασης της Βαρκελώνης.

Σημαντικό ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η ειδική πρόβλεψη περί ‘επαλήθευσης’, που διατυπώνεται στο Άρθρο 13 του Πρωτοκόλλου και θέτει μία ισχυρή διαδικασία δημιουργικής επανόρθωσης στο σύστημα λογοδοτικής ευθύνης του Πρωτοκόλλου, μοναδική για το σύστημα της Βαρκελώνης. Έτσι κάθε Μέρος που έχει λόγο να πιστεύει ότι ένα άλλο Συμβαλλόμενο Μέρος ενεργεί ή έχει ενεργήσει κατά παράβαση των υποχρεώσεων του σύμφωνα με το παρόν Πρωτόκολλο πληροφορεί τον Οργανισμό σχετικά και ταυτόχρονα πληροφορεί και το Μέρος εναντίον του οποίου έχουν προβληθεί οι κατηγορίες¹²⁶.

Από την μεριά του ο Οργανισμός θα πραγματοποιεί επαλήθευση της ουσίας της κατηγορίας μέσω διαβούλευσης με τα σχετικά Μέρη και θα υποβάλει Έκθεση προς τα Μέρη επί του θέματος. Εν τέλει το Άρθρο 13 παρά την σπουδαιότητα του δεν αποτέλεσε αντικείμενο επίπονης διαπραγμάτευσης, όμως καθιερώνει διαδικασία αυστηρότερη από αυτήν που προβλέπεται στο αντίστοιχο Άρθρο 19 της Συμβάσεως της Βασιλείας¹²⁷.

2.8 Σύγκριση με άλλα Περιφερειακά Καθεστώτα

Όπως γνωρίζουμε το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους αποτελεί ένα περιφερειακό μοντέλο έκφρασης της Σύμβασης της Βασιλείας. Παράλληλα, αποτελεί και το τελευταίο ειδικό καθεστώς συμβατικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που επεκτείνει το πεδίο της εκτελεστικής εφαρμογής της Σύμβασης της Βαρκελώνης στον κύκλο διασυνοριακή μεταφορά και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων στην περιοχή της Μεσογείου¹²⁸.

Σε συνάρτηση με τη Σύμβαση του Μπαμάκο, το Πρωτόκολλο αυτό επίσης ανέδειξε το ζήτημα της επιτρεπτικότητας της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων με κατ’ εξαίρεση εφαρμογή. Επιπλέον, εισάγει ένα σύστημα λειτουργίας κοινωνικής και διαφοροποιημένης καθεστωτικής ευθύνης. Τα μέρη πρέπει να λαμβάνουν τα απαραίτητα διοικητικά, νομικά και τεχνικά

¹²⁶Βλ. Ραυτόπουλος Ευάγγελος, όπ. π. (υπ. 124), σελ. 365.

¹²⁷Βλ. MAP: Draft Protocol for the Prevention of Pollution of the Mediterranean Sea by Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, UNEP(OCA)/MED.WG.64/2, 16 March 1993, σελ. 9.

¹²⁸Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους (1996). Για περισσότερα στοιχεία και για το πώς σχετίζεται με τη Σύμβαση της Βασιλείας βλ. Ραυτόπουλος Ευ., Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra: Ο Κύκλος των Αποβλήτων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2006, σελ. 293 – 364.

μέτρα στα όρια της εθνικής τους δικαιοδοσίας, προκειμένου απαγορευτεί η εξαγωγή και η διαμετακόμιση των επικίνδυνων αποβλήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η Συμφωνία του Μπαμάκο για την απαγόρευση της Εισαγωγής στην Αφρική και τον Έλεγχο της Διασυνοριακής Μετακίνησης και Διαχείρισης των Επικίνδυνων Αποβλήτων, είναι ένα συμβατικό πλαίσιο μεταξύ των αφρικανικών χωρών που προχωρεί στην απαγόρευση της εισαγωγής των επικίνδυνων αποβλήτων στην Αφρικανική ήπειρο, ενώ επεκτείνεται και στην απαγόρευση των ραδιενεργών αποβλήτων¹²⁹ Η συμφωνία αυτή προέκυψε από την αποτυχία της Σύμβασης της Βασιλείας να απαγορεύσει το εμπόριο των επικίνδυνων αποβλήτων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και στη διαπίστωση ότι πολλές ανεπτυγμένες χώρες εισάγουν τοξικά απόβλητα στην Αφρική.

Το κείμενο της Σύμβασης του Μπαμάκο, χρησιμοποιεί ένα μοντέλο και μια γλώσσα όμοια με το αντίστοιχο κείμενο της Σύμβασης της Βασιλείας έχοντας μάλιστα και πολλά κοινά μεταξύ τους σημεία. Η διαφορά ανάμεσα στις δυο συμβάσεις είναι η ποιότητα της ρυθμιστικής εφαρμογής τους. Η Σύμβαση του Μπαμάκο είναι πολύ ισχυρότερη αφού απαγορεύει τις εισαγωγές των επικίνδυνων αποβλήτων στην Αφρικανική ήπειρο, ενώ δεν επιδέχεται εξαιρέσεις όσον αφορά ορισμένα απόβλητα, όπως για παράδειγμα τα ραδιενεργά, το οποίο συμβαίνει στη Βασιλεία που αναφέρεται στον έλεγχο τη μετακίνησης και διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων.

¹²⁹ Η διαπραγματευτική διαδικασία για τη Σύμβαση έγινε από 12 μέλη του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας και έλαβε χώρα στο Μπαμάκο του Μάλι, το 1991. Τέθηκε σε ισχύ τον Μάη του 1998.

2.9 Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Διαχείρισης των Επικίνδυνων Αποβλήτων

Μιλώντας για ευρωπαϊκό μοντέλο και διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων είναι χρήσιμο να δούμε κλείνοντας την έρευνα μας ποιο είναι το Ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα επικίνδυνα απόβλητα. Το 1984, η ΕΕ ενέκρινε Οδηγία¹³⁰ που καθιέρωσε την προηγούμενη κοινοποίηση και διαδικασία συναίνεσης πριν τη μεταφορά αποβλήτων από ένα κράτος μέλος σε ένα άλλο ή σε τρίτη χώρα. Η παρούσα Οδηγία έχει αντικατασταθεί από ένα πιο λεπτομερή Κανονισμό περί Μεταφοράς Αποβλήτων¹³¹.

Ο Κανονισμός προβλέπει μία ειδικότερη διαδικασία κοινοποίησης, ενώ επιτρέπει την διακίνηση των αποβλήτων κάτω από εξαιρετικούς περιορισμούς και απαγορεύσεις. Για παράδειγμα, απαγορεύει τις εξαγωγές αποβλήτων από την ΕΕ στις χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ), ανεξάρτητα από τη μέθοδο διαχείρισης των αποβλήτων¹³². Ο σκοπός του κανονισμού είναι επίσης να επιβάλει μια σειρά από διαδικαστικά εμπόδια για μεταφορές αποβλήτων με την ελπίδα ότι όσοι επιθυμούν να διαπράξουν τέτοιες πράξεις να αποτρέπονται εξαιτίας αυτών. Ιδιαίτερος αυστηρό είναι το πλαίσιο και ο μηχανισμός και στην περίπτωση διακίνησης ραδιενεργών αποβλήτων¹³³. Τα επικίνδυνα απόβλητα ορίζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια στην οδηγία για τα επικίνδυνα απόβλητα (Hazardous Waste Directive), η οποία ορίζει και περιγράφει το καθεστώς διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων. Κάθε εγκατάσταση και διάθεση αποβλήτων πρέπει να διαθέτει και την αντίστοιχη άδεια¹³⁴.

Η οδηγία-πλαίσιο προβλέπει ρητά ότι ο κύριος στόχος της είναι μείωση και ανακύκλωση των επικίνδυνων αποβλήτων¹³⁵. Σύμφωνα με την οδηγία, τα κράτη – μέλη πρέπει να δημιουργήσουν ένα ολοκληρωμένο και κατάλληλο δίκτυο εγκαταστάσεων διαχείρισης και διάθεσης των αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης και της ενσωμάτωσης κατάλληλης τεχνολογίας (BATNEEC)¹³⁶. Σκοπός του

¹³⁰ Council Directive 84/631/EEC of 6 December 1984 on the supervision and control within the European Community of the trans-frontier movement of hazardous waste, OJ L 326/31, 13.12.1984. The directive was amended by a 1986 directive. See Council Directive 86/279/EEC of 12 June 1986 amending Directive 84/631/EEC on the supervision and control within the European Community of the trans-frontier shipment of hazardous waste, OJ L 181/13, 04.07.1986.

¹³¹ Council Regulation (EEC) No 259/93 of 1 Feb. 1993 on the supervision and control of shipments of waste within, into and out of the European Community, OJ L 30/1, 06.02.1993.

¹³² Άρθρο 18.

¹³³ Council Directive 92/3/Euratom of 3 February 1992 on the supervision and control of shipments of radioactive waste between Member States and into and out of the Community, OJ L 35/24, 12.02.1992.

¹³⁴ Άρθρο 9, παράγραφος (1) της Οδηγίας Πλαίσιο.

¹³⁵ Άρθρο 3 της Οδηγίας.

¹³⁶ Άρθρο 5 & Άρθρο 6 παράγραφος (1) της οδηγίας πλαίσιο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

παραπάνω μηχανισμού είναι να εφαρμοστούν από την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και μεμονωμένα από τα κράτη οι αρχές της εγγύτητας και της αυτάρκειας.

Τέλος η εφαρμογή της νομοθεσίας για την διαχείριση των αποβλήτων, έχει αντιμετωπίσει πολλά εμπόδια, γι' αυτό και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε από το 2002 μία σειρά δράσεων ώστε να εξαλείψει την κακή εφαρμογή των κανόνων που αφορούν τα απόβλητα από τα κράτη μέλη. Συνέπεια της μη εφαρμογής ή της κακής εφαρμογής της οδηγίας είναι η ύπαρξη μίας σειράς καταγγελιών για παράνομες χωματερές, μόλυνση υπόγειων υδάτων και ανεπαρκή σχεδιασμό για την διαχείριση των αποβλήτων από μεριάς κρατών¹³⁷.

¹³⁷ Commission of the European Communities, Fourth Annual Survey on the Implementation and Enforcement of Community Environmental Law 2002, at 16, SEC (2003) 804, July 7, 2003.

Κεφάλαιο 3. Συγκριτική Μελέτη του Καθεστώτος της Συμβάσεως της Βασιλείας για την Διασυνοριακή Διακίνηση των Επικίνδυνων Αποβλήτων και του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

Αφού αναλύθηκαν τα δύο καθεστώτα από την δημιουργία τους μέχρι και τις πρόσφατες αλλαγές που έχουν γίνει , κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία σύντομη συγκριτική ανάλυσή τους , προκειμένου να αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές του, καθώς και η συμβολή τους στην περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων . Μία από τις πρώτες διαφορές των καθεστώτων είναι ότι η Σύμβαση της Βασιλείας για την διασυνοριακή διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων αποτελεί μία παγκόσμια Σύμβαση , ενώ αντίστοιχα το Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα του συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης είναι περιφερειακής εμβέλειας.

Ένα από το πιο σημαντικά θέματα και συστατικά της Συμβάσεως της Βασιλείας είναι ότι επιχειρεί να ελέγξει το εμπόριο των επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους, ενώ το καθεστώς του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης είναι ακόμη πιο προωθημένο, καθόσον απαγορεύει και επιδιώκει την εξάλειψη αυτού.

Περαιτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Σύμβαση της Βασιλείας προωθεί την ύπαρξη περιφερειακών καθεστώτων με τον όρο να είναι συμβατά με τις αρχές και τους μηχανισμούς της, εξ' ου και η επίδραση που άσκησε στην θέσπιση του σχετικού Πρωτοκόλλου σε περιφερειακό επίπεδο. Επίσης στο πλαίσιο αυτό , θα πρέπει να επισημανθεί η πολύ σημαντική βοήθεια της Γραμματείας της Συμβάσεως της Βασιλείας αλλά και η υποστήριξη προς το καθεστώς των οργάνων της Βαρκελώνης κατά τις ειδικές διασκέψεις προς την διαπραγμάτευση και υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα της Συμβάσεως της Βαρκελώνης¹³⁸.

Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η επίτευξη συντονισμού μεταξύ των δομών του Πρωτοκόλλου με αυτούς της Σύμβασης της βασιλείας σε σχέση με την πρόληψη και παρακολούθηση πράξεων όπως η παράνομη διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και η διάθεσή τους. Η συνεργασία τους βασίζεται, στην ανταλλαγή πληροφοριών σε περιπτώσεις παράνομης διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων στη Μεσόγειο, σε περιπτώσεις παροχής βοήθειας σε αναπτυξιακά θέματα, σε θέματα εθνικής νομοθεσίας και θέματα υποδομών μεταξύ των Συμβαλλομένων Μερών του καθεστώτος στην περιοχή της Μεσογείου θαλάσσης

¹³⁸ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή PLUS ULTRA, Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σελ. 299.

και στην εγκαθίδρυση ενός μηχανισμού για την πρόληψη και την παρακολούθηση της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων στη Μεσόγειο¹³⁹.

Στον Μηχανισμό του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα¹⁴⁰, δεν υπάγεται ουδεμία διασυνοριακή μετακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων μεταξύ των Μερών που πραγματοποιείται σε θαλάσσιο χώρο εκτός της Μεσογείου, όπως επίσης δεν υπάγεται ούτε και η δραστηριότητα της διασυνοριακής μετακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων μεταξύ Συμβαλλομένων Μερών που πραγματοποιείται εξ ολοκλήρου στην ξηρά.

Όμως αυτές οι δραστηριότητες υπάγονται στην παγκόσμια Σύμβαση της Βασιλείας και στον μηχανισμό της όπου όλα τα Μέρη της είναι και Συμβαλλόμενα Μέρη στην Σύμβαση της Βαρκελώνης¹⁴¹. Επίσης μεταξύ των δύο καθεστώτων υπάρχει διασύνδεση και μεταφορά των Παραρτημάτων I και II τα οποία αναφέρονται στις κατηγορίες και τα χαρακτηριστικά των επικίνδυνων αποβλήτων.

Επίσης, μια άλλη διαφορά που παρατηρείται είναι ότι ο μηχανισμός του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, εφαρμόζεται επίσης και στις επικίνδυνες ουσίες, οι οποίες προσδιορίζονται βάσει ορισμένων στοιχείων, όπως η απαγόρευσή τους, η λήξη τους, η ακύρωσή τους και η απόρριψη¹⁴². Η συμπερίληψη της έννοιας αυτής των επικίνδυνων ουσιών στο πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου της Βαρκελώνης διευρύνει αποφασιστικά το πεδίο εφαρμογής τους, έναντι του μηχανισμού της Συμβάσεως της Βασιλείας που δεν προβλέπει κάτι αντίστοιχο¹⁴³.

Στον τομέα που αφορά στη διασυνοριακή μετακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων και στις διαδικασίες κοινοποίησεως, το Πρωτόκολλο αναφέρει ότι τέτοια πράξη λαμβάνει χώρα μόνο μετά την προηγούμενη κοινοποίηση του κράτους εξαγωγής προς το κράτος διέλευσης όπως ορίζει το Παράρτημα IV, του Πρωτοκόλλου. Όπου είναι απαραίτητο το κράτος διέλευσης θα λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ενώ η όλη διαδικασία πρέπει να συμμορφώνεται και να πραγματοποιείται όπως προβλέπουν οι προθεσμίες και

¹³⁹ Άρθρο 9, παράγραφος (8) του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

¹⁴⁰ http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/ProtocolHazardousWastes96_eng.pdf.

¹⁴¹ Γαλλία, Κύπρος, Μονακό, Συρία, Αίγυπτος, Σλοβενία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Ισραήλ, Κροατία, Λίβανος, Τουρκία, Μαρόκο, Τυνησία, Αλγερία, Αλβανία, Μάλτα, Βοσνία Ερζεγοβίνη, Λιβύη.

¹⁴² Άρθρο 3, παράγραφος 3(1δ) του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα.

¹⁴³ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ. π. (υπ. 124), σελ. 312.

οι μηχανισμοί της Συμβάσεως της Βασιλείας¹⁴⁴, στοιχεία που μας δείχνουν και σε αυτήν την περίπτωση την διασύνδεση των δύο καθεστώτων.

Κατ' εξαίρεση επίσης το Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα , ενσωματώνει το σύστημα ' ' προηγούμενης έγγραφης γνωστοποίησης – προηγούμενης έγγραφης αποδοχής' ' που προβλέπει και το καθεστώς της Συμβάσεως της Βασιλείας. Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω, στο πλαίσιο της Βασιλείας, η διαδικασία προηγούμενης συναίνεσης εφαρμόζεται πλήρως στη σχέση μεταξύ Κρατών εισαγωγής και εξαγωγής, ενώ η ενδιάμεση σχέση με τα Κράτη διέλευσης διαφοροποιείται πέρα από το μέτρο που απαιτεί η θέση τους. Τα κράτη διέλευσης δεν εξομοιώνονται από άποψη άσκησης εξουσιών με τα κράτη εισαγωγής, ενώ αυτή η καθεστωτική διαφοροποίηση ισχύει αποκλειστικά για τα κράτη Μέρη της Σύμβασης της Βασιλείας και όχι για τρίτα Κράτη διέλευσης¹⁴⁵. Το Πρωτόκολλο βέβαια περιγράφει μία πιο ολοκληρωμένη καθεστωτική διαδικασία συγκριτικά με το καθεστώς της Βασιλείας και λειτουργεί πιο αποτελεσματικά στην διάκριση των ρόλων μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών – δρώντων.

Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω, στο πλαίσιο της Βασιλείας, η διαδικασία προηγούμενης συναίνεσης εφαρμόζεται πλήρως στη σχέση μεταξύ Κρατών εισαγωγής και εξαγωγής, ενώ η ενδιάμεση σχέση με τα Κράτη διέλευσης διαφοροποιείται πέρα από το μέτρο που απαιτεί η θέση τους. Τα κράτη διέλευσης δεν εξομοιώνονται από άποψη άσκησης εξουσιών με τα κράτη εισαγωγής, ενώ αυτή η καθεστωτική διαφοροποίηση ισχύει αποκλειστικά για τα κράτη Μέρη της Σύμβασης της Βασιλείας και όχι για τρίτα Κράτη διέλευσης¹⁴⁶.

Στο πλαίσιο της συγκριτικής μελέτης που κάνουμε για τα δύο καθεστώτα πρέπει να αναφερθεί , ότι κάθε κράτος που εμπλέκεται σε μία διασυνοριακή μετακίνηση διασφαλίζει , ότι η μετακίνηση αυτή είναι συνεπής και σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ασφαλείας καθώς και τις δικλίδες και εφαρμογές που έχει θεσπίσει η Σύμβαση της Βασιλείας¹⁴⁷.

Επίσης έχουμε και την ύπαρξη της καθεστωτικής υποχρέωσης των Μερών να απαιτούν, όπως τα επικίνδυνα απόβλητα συνοδεύονται από έγγραφο μετακίνησης πριν από την έναρξη αυτής και έως την διάθεση τους¹⁴⁸, καθώς και την υποχρέωση να διασφαλίζουν την άμεση γνωστοποίηση ατυχημάτων που

¹⁴⁴ Άρθρο 6 , παράγραφος (4) του Πρωτοκόλλου.

¹⁴⁵ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ. π.(υπ. 143), σελ. 336 – 337.

¹⁴⁶ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ. π., σελ. 336 – 337.

¹⁴⁷ Άρθρο 6 , παράγραφος (5) του Πρωτοκόλλου.

¹⁴⁸ Άρθρο 4 (7γ), της Συμβάσεως της Βασιλείας.

συμβαίνουν κατά την διασυνοριακή μετακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων , προς τα κράτη όπου πιθανόν να υπάρξει κίνδυνος.

Το ίδιο προφανώς ισχύει και στα πρότυπα και τις διαδικασίες οικονομικών εγγυήσεων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση της Βασιλείας και έχουν άμεση εφαρμογή στο καθεστώς του Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως της Βαρκελώνης για τα Επικίνδυνα Απόβλητα¹⁴⁹.

Στο θέμα της παράνομης διακίνησης των επικίνδυνων αποβλήτων παρατηρείται η ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ των διοικητικών δομών του σχετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης και του συμβατικού καθεστώτος εν γένει και των αντίστοιχων δομών της Σύμβασης της Βασιλείας , προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική πρόληψη και παρακολούθηση της παράνομης διακίνησης αυτών. Ειδικότερα, ο συντονισμός των διοικητικών δομών των δύο καθεστώτων βασίζεται κυρίως, στην ανταλλαγή πληροφοριών σε περιπτώσεις ή υποθέσεις παράνομης διακίνησης στη Μεσόγειο Θάλασσα και στο συντονισμό των δράσεων για την αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων.

Επιπροσθέτως, η Γραμματεία της Σύμβασης της Βαρκελώνης παρέχει τεχνική βοήθεια στο πεδίο ανάπτυξης κατάλληλης εθνικής νομοθεσίας στα κράτη της Μεσογείου με σκοπό την πρόληψη και την ποινικοποίηση της παράνομης διακίνησης των επικίνδυνων αποβλήτων¹⁵⁰.

Συνακόλουθα, το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους, αναδεικνύει την σημαντική επιρροή της Σύμβασης της Βασιλείας στην ανάπτυξη αντίστοιχων νομικών εργαλείων περιφερειακής εμβέλειας. Παράλληλα, αποτελεί και το τελευταίο ειδικό καθεστώς συμβατικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που επεκτείνει το πεδίο της εκτελεστικής εφαρμογής της Σύμβασης της Βαρκελώνης στον κύκλο διασυνοριακή μεταφορά και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων στην περιοχή της Μεσογείου.

Το Πρωτόκολλο επίσης εισάγει ένα σύστημα λειτουργίας κοινωνικής και διαφοροποιημένης καθεστωτικής ευθύνης. Τα μέρη πρέπει να λαμβάνουν τα απαραίτητα διοικητικά, νομικά και τεχνικά μέτρα στα όρια της εθνικής τους δικαιοδοσίας, προκειμένου απαγορευτεί η εξαγωγή και η διαμετακόμιση των επικίνδυνων αποβλήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ταυτόχρονα, εισάγεται και

¹⁴⁹ Άρθρο 6 , παράγραφος (11).

¹⁵⁰ Άρθρο 9 , παράγραφος (8) του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα της Συμβάσεως της Βαρκελώνης.

η παράμετρος της απαγόρευσης των ραδιενεργών αποβλήτων, ενώ το πεδίο εφαρμογής του διευρύνεται και στις Επικίνδυνες ουσίες¹⁵¹.

Επίσης αξίζουν ειδική μνεία τα πρότυπα και οι διαδικασίες ασφαλείας που εμπεριέχει η Σύμβαση της Βασιλείας, τα οποία βάσει του Άρθρου 6 παράγραφος 5 του Πρωτοκόλλου, δείχνει ότι έχουν κατάλληλη υποδειγματική λειτουργία στο πλαίσιο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα:

- I. Συγκεκριμένα η καθεστωτική υποχρέωση των Μερών να επιτρέπουν αποκλειστικά και μόνο σε ειδικά εξουσιοδοτημένα πρόσωπα, που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους, να διενεργούν μεταφορά ή διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων¹⁵².
- II. Η καθεστωτική υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Μερών να απαιτούν, όπως η συσκευασία, η επισήμανση και η μεταφορά των επικίνδυνων αποβλήτων που πρόκειται να μετακινηθούν είναι σύμφωνη με τα διεθνή πρότυπα και κανόνες σχετικά με την επισήμανση, τη συσκευασία και τη μεταφορά, καθώς και τις σχετικές διεθνώς αναγνωρισμένες πρακτικές¹⁵³.
- III. Η καθεστωτική υποχρέωση των Μερών να απαιτούν όπως τα επικίνδυνα απόβλητα συνοδεύονται από έγγραφο μετακίνησης από το σημείο που αρχίζει η διασυνοριακή μετακίνηση μέχρι το σημείο διάθεσης¹⁵⁴.
- IV. Η καθεστωτική υποχρέωση του Κράτους εισαγωγής, χωρίς χρονικό περιορισμό, και του Κράτους διέλευσης, με χρονικό όριο 60 ημέρες, να απαντούν εγγράφως στον γνωστοποιούντα την εξαγωγή με βάση την υποδειγματοποίηση των ίδιων επιλογών: συναίνεση για τη διακίνηση με ή χωρίς όρους, άρνηση της άδειας για διακίνηση, αίτημα για πρόσθετη πληροφόρηση. Επιπλέον το Κράτος εισαγωγής πρέπει να πληροφορεί και να κοινοποιεί με τη σειρά του τις αρμόδιες αρχές και όλους τους ενδιαφερομένους για τις αποφάσεις του¹⁵⁵.
- V. Τέλος η καθεστωτική υποχρέωση του Κράτους εξαγωγής να μην επιτρέπει στον παραγωγό ή στον εξαγωγέα να κάνουν έναρξη της διασυνοριακής μετακίνησης μέχρι να λάβει έγγραφη επιβεβαίωση, ότι ο γνωστοποιών παραγωγός ή εξαγωγέας έχει λάβει την έγκριση – συναίνεση του Κράτους

¹⁵¹ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ. π. (υπ. 145), σελ. 341 – 343.

¹⁵² Βλ. Σύμβαση της Βασιλείας, 1989, Άρθρο 4, παράγραφος 7(α).

¹⁵³ Άρθρο 4, παράγραφος 7(β) της Συμβάσεως.

¹⁵⁴ Άρθρο 4, παράγραφος 7(γ).

¹⁵⁵ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ.π., σελ.344.

εισαγωγής, όπως επίσης και την επιβεβαίωση περί ορθής περιβαλλοντικής διάθεσης των αποβλήτων στο Κράτος εισαγωγής¹⁵⁶.

Επομένως δεν έχει νόημα και είναι δεν είναι επιτρεπτή από την Σύμβαση η χορήγηση στο Κράτος διέλευσης του δικαιώματος της επιλογής να αποσύρει τη συναίνεση του, και για τους λόγους που έχουν ήδη αναλυθεί¹⁵⁷.

Όσον αφορά σε ένα άλλο σημαντικό ζήτημα, αυτό της υποχρέωσης για επανεισαγωγή των επικίνδυνων αποβλήτων, η διατύπωση του Πρωτοκόλλου είναι πιο επιτυχής από την αντίστοιχη διατύπωση της Σύμβασης της Βασιλείας, και της αντίστοιχης Σύμβασης του Μπαμάκο, όπου ως λόγος επανεισαγωγής αναφέρεται «η μη ολοκλήρωση σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης»¹⁵⁸.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, ότι η θέσπιση της υποχρέωσης επανεισαγωγής στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα αποτελεί αποτέλεσμα της κανονιστικής επιρροής που έχει ασκήσει η Σύμβαση της Βασιλείας και η Σύμβαση του Μπαμάκο, καθόσον σύμφωνα με το Άρθρο 6 παράγραφος 5, εφαρμόζονται οι σχετικοί διαδικαστικοί όροι που εμπεριέχονται στο Άρθρο 8 της Σύμβασης της Βασιλείας, και της Σύμβασης του Μπαμάκο, στους οποίους γίνεται παραπομπή και οι οποίοι προσδιορίζουν ειδικότερα τον τρόπο άσκησης της υποχρέωσης επανεισαγωγής¹⁵⁹.

Εν κατακλείδι επειδή η αποτελεσματική άσκηση της σχετικής υποχρέωσης επανεισαγωγής του Κράτους εξαγωγής βασίζεται και στην απρόσκοπτη συνεργασία των Κρατών διέλευσης, το Άρθρο 7 του Πρωτοκόλλου, επαναλαμβάνοντας την αντίστοιχη πρόβλεψη της Σύμβασης της Βασιλείας, ορίζει ότι κανένα κράτος διέλευσης δεν πρέπει να αντιταχθεί, ούτε να εμποδίσει την επιστροφή των αποβλήτων στο Κράτος εξαγωγής, υπό τον όρο της έγκαιρης πληροφόρησής του από το τελευταίο.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που βοηθάει στη καλύτερη σύγκριση των δύο καθεστώτων είναι και το καθεστώς της ευθύνης και αποζημίωσης, που σύμφωνα με το Άρθρο 14 του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα, η εγκαθίδρυση αυτού του ειδικού καθεστώτος θα πρέπει να προγραμματισθεί σε επίπεδο συνεργασίας των Συμβαλλόμενων Μερών, με σκοπό «να εκθέσουν, όσο το δυνατόν συντομότερα τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές για την

¹⁵⁶ Άρθρο 6, παράγραφος 3.

¹⁵⁷ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ.π. (υπ. 151), σελ. 337 – 339.

¹⁵⁸ Βλ. Σύμβαση της Βασιλείας, 1989, Άρθρο 8 και Σύμβαση του Μπαμάκο, 1991, Άρθρο 8.

¹⁵⁹ Βλ. Ευάγγελος Ραυτόπουλος, όπ.π., σελ. 346 – 347.

αξιολόγηση της ζημιάς, καθώς επίσης και τους κανόνες και διαδικασίες στο πεδίο της ευθύνης και αποζημίωσης¹⁶⁰».

Η ερμηνεία και η παραινετική μορφή του Άρθρου 14 του Πρωτοκόλλου, διαφοροποιείται από τα αντίστοιχα άρθρα της Σύμβασης της Βασιλείας (Άρθρο 12) και της Σύμβασης του Μπαμάκο (Άρθρο 12), όπου στην πρώτη προβλέπεται ρητά η επιλογή υπέρ της δημιουργίας ενός Πρωτοκόλλου που να εγκαθιδρύει το σχετικό καθεστώς ευθύνης και αποζημίωσης, ενώ στη δεύτερη προβλέπεται η επιλογή υπέρ ενός Πρωτοκόλλου που να συνδέεται με την εγκαθίδρυση ενός Ad Hoc οργάνου εμπειρογνομόνων που θα προετοιμάσουν το σχέδιο του Πρωτοκόλλου.

Η Σύμβαση της Βασιλείας, καλύπτει συνολικά το πρόβλημα των εξαγωγών των επικίνδυνων αποβλήτων. Εντούτοις οι προσεγγίσεις της Σύμβασης, συχνά δεν έχουν ως αποτέλεσμα τον στόχο της περιβαλλοντικής προστασίας. Επίσης εντοπίζονται προβλήματα στις διατάξεις της Βασιλείας, τα οποία παρεμποδίζουν την ορθή εφαρμογή της. Συγκεκριμένα υφίστανται προβλήματα στο πεδίο του προσδιορισμού των επικίνδυνων αποβλήτων.

Προσδιορίζοντας τα επικίνδυνα απόβλητα, ανάλογα με τον τύπο, την προέλευση και τις ιδιότητες τους, η Σύμβαση δίνει την εντύπωση, πως είναι η επικίνδυνη ιδιότητα των αποβλήτων που καθιστά απαραίτητη τη ρύθμιση που γίνεται μέσω της εφαρμογής της. Όμως αν εξετάσουμε προσεκτικά τον μηχανισμό της κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Για παράδειγμα τα απόβλητα που έχουν επικίνδυνες ιδιότητες, αλλά δεν υπάγονται σε κάποιο είδος των κατηγοριών της Σύμβασης, δεν θεωρούνται επικίνδυνα.

Κατά της δεκαετία 2000 – 2010, η Σύμβαση της Βασιλείας, έδωσε έμφαση στην πλήρη εφαρμογή και συμμόρφωση των υποχρεώσεων που θέτει. Ενώ ένα άλλο πεδίο ενδιαφέροντος που έθεσε είναι η ελαχιστοποίηση της παραγωγής επικίνδυνων αποβλήτων¹⁶¹.

¹⁶⁰ Βλ. Άρθρο 14, στο Ευάγγελος Ραυτόπουλος, Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης – Κείμενα, σελ. 365.

¹⁶¹ Στη Συνδιάσκεψη του Δεκεμβρίου 1999, οι Πρωθυπουργοί των Συμβαλλόμενων Μερών, υιοθέτησαν κατευθυντήριες οδηγίες για τις δραστηριότητες της Συμβάσεως κατά την διάρκεια της επόμενης δεκαετίας, όπως:

1. Ενεργή προώθηση και χρήση καθαρών τεχνολογιών και μεθόδων παραγωγής
2. Περαιτέρω μείωση της διασυνωριακής μεταφοράς επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων
3. Αποφυγή και έλεγχος της παράνομης κυκλοφορίας
4. Επιπλέον ανάπτυξη των τοπικών κέντρων για μεταφορά εκπαίδευσης και τεχνολογίας

Η Σύμβαση της Βασιλείας επιχειρεί να κάνει διάκριση μεταξύ των αποβλήτων και των ανακυκλώσιμων προϊόντων, κατηγοριοποιώντας δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως ανακύκλωση. Η αποτυχία για τη σαφή διάκριση των ανακυκλώσιμων προϊόντων, ίσως παρακωλύει τις γενικές προσπάθειες για την ανάπτυξη προγραμμάτων ανακύκλωσης, που από πολλούς ειδικούς θεωρούνται ένας σημαντικός τρόπος για την ορθή αντιμετώπιση των αποβλήτων.

Τώρα το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές Μετακινήσεις Επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους, όπως αναλύθηκε στο παραπάνω κεφάλαιο έχει άμεση σχέση με το καθεστώς της Σύμβασης της Βασιλείας. Ενώ αποτελεί και το τελευταίο ειδικό καθεστώς συμβατικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που επεκτείνει το πεδίο της εκτελεστικής εφαρμογής της Σύμβασης της Βαρκελώνης στον κύκλο διασυνοριακή μεταφορά και διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων στην περιοχή της Μεσογείου¹⁶².

Σε συνάρτηση με άλλες Συμβάσεις (Σύμβαση του Μπαμάκο), το Πρωτόκολλο για τα Επικίνδυνα Απόβλητα 1996, ανέδειξε το ζήτημα της επιτρεπτικότητας της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων με κατ' εξαίρεση εφαρμογή. Επιπλέον, εισάγει ένα σύστημα λειτουργίας κοινωνικής και διαφοροποιημένης καθεστωτικής ευθύνης. Σύμφωνα με αυτό τα Συμβαλλόμενα Μέρη πρέπει να λαμβάνουν τα απαραίτητα διοικητικά, νομικά και τεχνικά μέτρα στα όρια της εθνικής τους δικαιοδοσίας, προκειμένου απαγορευτεί η εξαγωγή και η διαμετακόμιση των επικίνδυνων αποβλήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ταυτόχρονα, εισάγεται και η παράμετρος της απαγόρευσης των ραδιενεργών αποβλήτων, ενώ ως επικίνδυνες ουσίες ορίζονται επιπρόσθετα και αυτές που έχουν απαγορευθεί ή έχουν λήξει ή η επίσημη καταχώρησή τους έχει ακυρωθεί στη χώρα παραγωγής ή εξαγωγής για λόγους προστασίας της ανθρώπινης υγείας ή του περιβάλλοντος. Εν κατακλείδι το Πρωτόκολλο για τα επικίνδυνα απόβλητα, έχει μία μοναδικότητα που περιγράφεται σε μία σειρά παραγόντων που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και αφορούν τόσο στην διαδικασία της καθεστωτικής του εγκαθίδρυσης, όσο και στην ποιότητα του συστήματος εκτίμησης και διαχείρισης που εισάγει.

¹⁶² Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου από τις Διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων Αποβλήτων και τη Διάθεσή τους (1996). Για περισσότερα στοιχεία και για το πώς σχετίζεται με τη Σύμβαση της Βασιλείας βλ. Ραυτόπουλος Ευ., Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra: Ο Κύκλος των Αποβλήτων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2006, σελ. 293 – 364.

Παράρτημα I

Κατηγορίες Αποβλήτων που αποτελούν αντικείμενο του Πρωτοκόλλου για τα Επικίνδυνα Απόβλητα της Συμβάσεως της Βαρκελώνης και το οποίο Παράρτημα είναι το αντίστοιχο με της Συμβάσεως της Βασιλείας.

A. Επικίνδυνα Απόβλητα

- Y0 Όλα τα απόβλητα που περιέχουν ή που μολύνονται από τα ραδιονουκλεΐδια , των οποίων οι ιδιότητες προέρχονται από ανθρώπινη δραστηριότητα.
- Y1 Νοσοκομειακά απόβλητα από ιατρική περίθαλψη σε νοσοκομεία , ιατρικά κέντρα και κλινικές.
- Y2 Απόβλητα από την παραγωγή και παρασκευή φαρμακευτικών προϊόντων.
- Y3 Φαρμακευτικά απόβλητα - προϊόντα και φάρμακα εσωτερικής χρήσης.
- Y4 Απόβλητα από την παραγωγή, τυποποίηση και χρήση βιοκτόνων και φυτοφαρμάκων.
- Y5 Απόβλητα από παρασκευή , τυποποίηση και χρήση χημικών ουσιών συντήρησης ξύλου.
- Y6 Απόβλητα από παρασκευή , τυποποίηση και χρήση οργανικών διαλυτών.
- Y7 Απόβλητα από θερμική επεξεργασία και άλλες κατεργασίες που εμπεριέχουν κυανίδια.
- Y8 Απόβλητα ορυκτά έλαια ακατάλληλα για την χρήση για την οποία αρχικά προορίζονταν.
- Y9 Απόβλητα μίγματα ελαίων , μίγματα υδρογονανθράκων , γαλακτώματα.
- Y10 Απόβλητα ουσιών και ειδών που περιέχουν ή έχουν μολυνθεί από PCBs / PCTs /PBBs.
- Y11 Απόβλητα πηκτώδη ιζήματα που προέρχονται από διύλιση , απόσταξη και οποιαδήποτε πυρολυτική επεξεργασία.
- Y12 Απόβλητα από την παραγωγή , τυποποίηση και χρήση μελανιών , βαφών , χρωμάτων και βερνικιών.
- Y13 Απόβλητα από την παραγωγή , τυποποίηση και χρήση ρυτινών , λατέξ , συγκολλητικών ουσιών.

- Y14 Απόβλητα χημικών ουσιών που προέρχονται από ερευνητικές και αναπτυξιακές δραστηριότητες.
- Y15 Απόβλητα εκρηκτικής φύσεως που δεν υπόκεινται σε άλλη νομοθεσία.
- Y16 Απόβλητα από την παραγωγή , τυποποίηση και χρήση φωτογραφικών χημικών και υλικών εμφανίσεων.
- Y17 Απόβλητα προερχόμενα από επιφανειακή επεξεργασία μετάλλων και πλαστικών.
- Y18 Κατάλοιπα προερχόμενα από εργασίες επεξεργασίας βιομηχανικών αποβλήτων.

Απόβλητα με συστατικά των κατηγοριών: Y19 – Y45

B. Οικιακά Απόβλητα

- Y46 Απόβλητα που συλλέγονται από κατοικίες , συμπεριλαμβανομένων των αποχετεύσεων και των λασπωδών αποβλήτων των υπονόμων.
- Y47 Κατάλοιπα που προέρχονται από την αποτέφρωση οικιακών απορριμμάτων.

Παράρτημα II

Κατάλογος Επικίνδυνων Χαρακτηριστικών των Αποβλήτων. Το Παράρτημα αυτό αποτελεί αντίγραφο του αντίστοιχου παραρτήματος των Συμβάσεων της Βασιλείας και Μπαμάκο

<i>Κατηγορία – ΟΗΕ</i>	<i>Κωδικός</i>	<i>Χαρακτηριστικά</i>
<i>1</i>	<i>H1</i>	<i>Εκρηκτικό</i>
<i>3</i>	<i>H3</i>	<i>Εύφλεκτα Υγρά</i>
<i>4.1</i>	<i>H4.1</i>	<i>Εύφλεκτα Στερεά</i>
<i>4.2</i>	<i>H4.2</i>	<i>Ουσίες ή απόβλητα που είναι επιρρεπή σε στιγμιαία καύση</i>
<i>4.3</i>	<i>H4.3</i>	<i>Ουσίες ή απόβλητα που σε επαφή με ύδωρ εκλύουν εύφλεκτα αέρια</i>
<i>5.1</i>	<i>H5.1</i>	<i>Οξειδωση</i>
<i>5.2</i>	<i>H5.2</i>	<i>Οργανικά Υπεροξειδία</i>
<i>6.1</i>	<i>H6.1</i>	<i>Δηλητηριώδη</i>
<i>6.2</i>	<i>H6.2</i>	<i>Μολυσματικές Ουσίες</i>
<i>8</i>	<i>H8</i>	<i>Διαβρωτικά</i>
<i>9</i>	<i>H10</i>	<i>Ελευθέρωση τοξικών αερίων σε επαφή με τον αέρα ή το ύδωρ</i>
<i>9</i>	<i>H11</i>	<i>Τοξικές δράσεις</i>
<i>9</i>	<i>H12</i>	<i>Οικοτοξικές</i>
<i>9</i>	<i>H13</i>	<i>Ουσίες ικανές με οποιονδήποτε τρόπο , μετά από διάθεση να παράγουν άλλη ουσία με κάποιο από τα ανωτέρω χαρακτηριστικά</i>

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1) Βιβλία

Γκιζάρη Α. 2003, *Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.

Περράκης, Στ., Γρηγορίου, Π.Γ. *Περιβάλλον και Διεθνές Συμβατικό Δίκαιο, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, τόμος 9, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997.

Ραυτόπουλος, Ε., *Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου του Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ(1972-2002)*, Κριτική Επιθεώρηση Νομικής Θεωρίας και Πράξης, Τεύχος 1(2003).

Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκέλωνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου- Το πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*, ΜΕΡΙΕLAN, Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγματεύσεως-1, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.

Ραυτόπουλος, Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra, Ο Κύκλος των Αποβλήτων*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

Ρότζερ Φίσερ, Ουίλιαμ Γιούρι, Μπρους Πάτον, *Μετάφραση: Αίλυ Εξαρχοπούλου, Πετυχαίνω την Συμφωνία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001.

Ρούκουνας, Εμ. *Διεθνές Δίκαιο II, Το κράτος και το έδαφος – Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1982.

Τσάλτας Ι. Γρηγόρης, *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003.

Τσάλτας Ι. Γρηγόρης- Σαμιώτης Γεώργιος Δ., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, Αθήνα 1990, Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσάλτας Γρηγόριος- Παναγιώτης Γρηγορίου, *Κοινοτικές στρατηγικές για το περιβάλλον : θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος*, Αθήνα 1994, Εκδόσεις Παπαζήση.

Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, Χαράλαμπος Πλατιάς, *Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον : ανατομία μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής*, Αθήνα : Ι. Σιδέρης, 2010.

II) Άρθρα – Συμβολές σε Συλλογικούς Τόμους

Δρούγκας Πάνος, «Προς Νέο Πλαίσιο για τα Απόβλητα» , Νόμος και Φύση, Απρίλιος 2009 .

Κάλλια – Αντωνίου Αγγελική, «Ευρωπαϊκό Νομικό Πλαίσιο Ανακύκλωσης Αποβλήτων: Η Εφαρμογή στην Ελλάδα», Νόμος και Φύση , Ιανουάριος 2010.

Καραγεώργου Βίκυ , «Παγκόσμια Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση: Τα Δεδομένα , οι Προκλήσεις και η Πορεία προς την Ενδυνάμωσή της» , Νόμος και Φύση, Ιούνιος 2004.

Κλάδη – Ευσταθοπούλου , Μ., «Θέματα Δικαίου της Θάλασσας», Boat News, τεύχος 3, 09 – 11 /1995.

Μπαλιάς Γεώργιος, «Η Περίπτωση των Επικίνδυνων Αποβλήτων και τα Όρια του Δικαίου» , Νόμος και Φύση, Φεβρουάριος 1998 .

Μπαλιάς Γεώργιος, «Η Υπόθεση Clemanceau» , Νόμος και Φύση , Φεβρουάριος 2006.

Στρατή, Α., «Το Διεθνές Νομικό Πλαίσιο Προστασίας της Υποβρύχιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς», Περιβάλλον και Δίκαιο, 1994.

Ξενόγλωσση

I) Βιβλία

Birnie, P.W. – Boyle, A.E., “ International Law and the Environment”, Clarendon Press – Oxford, 1992.

Bodansky, Daniel , Brunnee, Jutta, Hey, Ellen, “The Oxford Handbook of International Environmental Law”, Oxford University Press, page 395, 2007.

Buzan B., “Negotiating by Consensus: Developments in Technique at the United Nations Conference on the Law of the Sea”, 75 A.J.I.L. 1981.

Fisher R., Ury W., Patton B. , “ Getting to Yes – Negotiating Agreement Without Giving In” , Penguin Books , 1991.

Haas , P.M., “ Saving the Mediterranean – The Politics of International Environmental Cooperation”, Columbia University Press, 1990.

Haas, P.M., “Addressing the Global Governance Deficit”, 4/4 Global Environmental Politics , pages 1 -15 , 2004.

James K. Mitchell,(1996), The long road to recovery: Community responses to industrial disaster, United Nations University Press.

Jan H. Jans & Hans H.B. Vedder, European environmental law , Groningen : Europa Law Publishing , 2008.

Kummer K., “The International Regulation of Transboundary Traffic in Hazardous Wastes: The 1989 Basel Convention”, 41 ICLQ, 530 at 560 ,1992.

Kummer K., “International Management of Hazardous Wastes: The Basel Convention and the Related Legal Rules”, Oxford University Press, 1995.

Louka, E., International Environmental Law Fairness, Effectiveness, and World Order, Cambridge University Press, New York, 2006.

Philippe Sands , “Principles of International Environmental Law” , Cambridge University Press, 2003.

Roucounas, E., ‘ Facteurs Prives et Droit International Public’ , Académie de Droit International de la Haye, 299 Recueil des Cours (2003).

Sejal Choksi,(2001), The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal: 1999 Protocol on Liability and Compensation, Ecology Law Quarterly.

Widawsky Lisa,(2008), *In my backyard, How enabling hazardous wastes trade to developing nations can improve the Basel conventions ability to achieve environmental justice*, *Environmental Law*.

Άρθρα

Hao – Nhien Q.Vu,(1994), *The Law of Treaties and the Export of Hazardous Waste*, *Journal of Environmental Law and Policy*.

Miles L. Buckingham,(1998), *Hazardous Materials and Energy, The Basel Convention*, *Colorado Journal of International Environmental Law and Policy*.

Moira L. McConnell , “*The ILO’s Maritime Labour Convention , 2006: Filling a Gap in the Law of the Sea*”, *Mepielan eBulletin*, April 2011.

Philipp Pattberg, “ *The Future We Want Might Not Be the Future we Get*”, *Mepielan eBulletin*, November 2012.

Tullio Scovazzi, “*The Present Nature and Extent of Maritime Zones in the Mediterranean Sea*”, *Mepielan eBulletin* , February 2012.

Uchenna Gwam Cyril, (2003), *Travaux préparatoires of the Basel Convention on the control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*, *Journal of Natural resources and environmental law*.

Πρωτογενής Πηγές

Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal (1989).

Strategic Plan For The Implementation Of The Basel Convention (to 2010).

Basel Convention: Report on the Review of the Implementation of the Current Strategic Plan.

Convention for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution (Barcelona Convention).

MAP: Report of the Eighth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Antalya Turkey, 1993, UNEP (OCA)/MED IG. 3/5, Annex IV, I.A. 3.7 & 3.

MAP: Draft Protocol for the Prevention of Pollution of the Mediterranean Sea by Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, UNEP (OCA)/MED IG.2/3 July 1991.

Ιστοσελίδες

Basel Action Network (BAN)

<http://www.ban.org/>

Basel Convention

<http://www.basel.int/convention/govbod.html>

<http://www.basel.int/legalmatters/compcommitee/index.html>

<http://www.basel.int/convention/secretariat.html>

<http://www.basel.int/convention/govbod.html>

<http://www.basel.int/ratif/protocol.htm>

<http://www.basel.int/stratplan/decisions.html>

European Union

<http://ec.europa.eu/environment/seveso/>

<http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>

Greenpeace International

<http://www.greenpeace.org/international/en/press/releases/the-stockholm-convention-s-ent/>

<http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/toxics/toxic-hotspots/>

<http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/climate-change/>

Mediterranean Action Plan (MAP)

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001002>

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001>

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/ProtocolHazardousWastes96_eng.pdf

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017003>

Mepielan

<http://www.mepielan.gr/about-en.html>

Mepielan eBulletin

[http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=10&ArticleId=81&Article=BAS-EL-CONVENTION-%E2%80%93-Outcomes-of-the-Tenth-Meeting-of-the-Conference-of-the-Parties-\(COP10\)-to-the-Basel-Convention](http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=10&ArticleId=81&Article=BAS-EL-CONVENTION-%E2%80%93-Outcomes-of-the-Tenth-Meeting-of-the-Conference-of-the-Parties-(COP10)-to-the-Basel-Convention)

<http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=10&ArticleId=43&Article=ME-DITERRANEAN-SEA---Two-Protocols-to-the-Barcelona-Convention-System-Enter-Into-Force:-The-%E2%80%9CNew-and-Innovative%E2%80%9D-ICZM-Protocol-and-the-%E2%80%9CDormant%E2%80%9D-Offshore-Protocol>

UNEP – Division of Technology and Economics

<http://www.unep.org/dtie/>